

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Jan Knittel

Vzestup rodu Krajířů z Krajků v Českém království ve druhé polovině 15. století

The Rise of the Krajir Lineage from Kraig during the Second Half of the 15th
Century

Praha 2010

prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce paní prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc. za cenné rady, připomínky a čas, který věnovala mé práci.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 28. 6. 2010

Jan Knittel

Anotace: Cílem bakalářské práce je nástin historie rodu Krajířů z Krajku v Českém království od konce 14. do devadesátých let 15. století. Stěžejním bodem práce je sledování okamžiků, které vedly ke vzestupu rodu ve druhé polovině tohoto období. V tomto období je rod Krajířů z Krajku zastoupen osobou Wolfganga z Krajku. Byla to především jeho zásluha, která později Krajíře přivedla na vrchol české politiky. Základem bylo rozmnožení rodového vlastnictví a z toho vyplývající právo na účast v zemských úřadech.

Klíčová slova: z Krajku, Korutany, držba, léno, šlechta, hranice, z Boskovic, Wolfgang z Krajku

Footnote: The aim of this graduation thesis is to outline the history of the Krajir from the Kraig lineage in the Czech Kindom fom the end of the 14th century until the end of 15th century. The fundamental part of this thesis is to observe the most important moments which lead to the rise of the Krajir lineage in the second half of 15th century. In this period the Krajir lineage from Kraig is represented by Wolfgang from Kraig. Because of him the Krajir lineage become very important in Czech politics. The possibility to participate in the local municipalities was based upon their family funds.

Keywords: from Kraig, Kärnten, enjoyment, feud, nobility, border, from Boskovice, Wolfgang from Kraig

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Stav bádání.....	8
3. Krajířové z Krajku ve službách lucemburských králů	12
3.1 Krajířové v rámci česko-korutanských styků.....	12
3.2 Krajířové ve službách Lucemburků	14
4. Krajířové v Českém království do poloviny 15. století.....	22
4.1 Období bezkráloví	22
5. Ve službách habsburského dvora.....	27
6. Krajířové z Krajku na domácí politické scéně.....	30
6.1 Příchod Wolfganga z Krajku do Čech a na Moravu	30
6.2 Osobnost Wolfganga z Krajku	37
7. Vývoj panství pánů z Krajku v průběhu 15. století.....	39
7.1 Vývoj šlechtických majetků v 15. století	39
7.2 Geografická poloha panství.....	40
7.3 Přehled panství Krajířů z Krajku do roku 1490	42
7.4 Majetkový rozmach rodu po příchodu Wolfganga z Krajku ...	46
8. Závěr	50
9. Seznam použitých pramenů a literatury	52
9.1 Prameny	52
9.2 Literatura	55
10. Seznam příloh.....	60

1. Úvod

Ke studiu šlechtického rodu pánů z Krajku mě přivedlo hned několik okolností. Jako nejdůležitější bych považoval svůj zájem o české středověké dějiny, jemuž podřizuji plán studia Historie na FF UK. Neméně důležitý je můj osobní vztah k Novobystřicku a Jindřichohradecku, k územím, která se rozprostírají na hranici česko-moravsko-rakouské a jejichž historie mne velmi zaujala. Výsledkem mého badání je bakalářská práce, která odráží oba tyto zájmy.

Výše uvedený text již naznačuje, proč jsem se rozhodl pro studium dějin šlechtického rodu Krajířů z Krajku. Jejich těsnější vazby k Českému království vznikají na počátku samostatné vlády Václava IV., který jim lénem přidělil majetky právě na území, jehož historie je středem mého zájmu.

Studium tohoto šlechtického rodu je díky roztržitosti pramenů poměrně náročné, což je mimo jiné způsobeno i vytvořením druhé rodové linie v Českém království, jejíž zástupci se svou původní domovinou nepřerušili vztahy.

Inspirací pro mě byly práce různých autorů, které se zabývaly dějinami jednotlivých šlechtických rodů. Z nevydaných studií bych uvedl například *Pány z Landštejna*, *Pány ze Šumberka*, z publikovaných pak *Pány z Kravař*, *Pány z Rožmitálu*, *Pány ze Sovince* či *Hrabišice*, *pány z Rýzmburka*¹ Vydaných titulů se ujalo Nakladatelství Lidové noviny či nakladatelství Vedita.

Nejdůležitějším, ale také nejobtížnějším krokem při studiu představovalo jednoznačně shromáždění pramenů. Tato obtíž byla způsobena neexistencí rodového archivu a z toho vyplývající rozptýlenost zdrojů jak u nás tak v Rakousku, kde je však pramenný materiál o poznání bohatší. Díky tomu se rakouská historiografie dočkala několika málo studií, ve formě článků v odborných periodikách a jedné diplomové práce.

Práce o šlechtických rodech jsou obecně svým charakterem převážně práce genealogické. Ve své bakalářské práci jsem se pokusil o rozšíření a upřesnění rodové genealogie v souvislostech dějin středoevropského prostoru a také o jakési „svázání“ Krajířů v Českém království s Krajíři v Korutansku. Stejně tak jsem se snažil zachytit majetkový

¹ Zdeněk ŽALUD, *Páni z Landštejna*, diplomová práce na FF UK, Praha 2001; Kateřina HEROUTOVÁ, *Páni ze Šumberka: historie rodu v Království českém: od poloviny 13. stol. do 1. pol. 15. st.*, diplomová práce na FF UK Praha 2009; Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008; Tomáš BALETKA, *Páni z Kravař*, Praha 2003; David PAPAJÍK, *Páni ze Sovince: dějiny rodu moravských sudích*, Praha 2005; Tomáš VELÍMSKÝ, *Hrabišici, páni z Rýzmburka*, Praha 2002. K dalším studiím patří: Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA – Vladimír HRUBÝ, *Poděbradové, rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008; Miroslava VANDROVCOVÁ, *Zdeněk Lev z Rožmitálu: osobnost přelomové doby*, rigorózní práce na FF UK, Praha 2003.

rozmach rodu v jižních Čechách a na jižní Moravě. Pány z Krajků bych chtěl také představit jako příklad šlechty, hledající od 14. století vhodný královský dvůr, v jehož službách by mohla nalézt trvalé uplatnění.

2. Stav bádání

Souvislé dějiny rodu Krajířů z Krajku jsou v české historiografii doslova pole neorané. Napsání celkové historie Krajířů, kteří na naše území přišli z Korutan, ztěžuje rozdělení rodu na rakouskou a českou (nebo raději moravskou) linii a z toho vyplývající mnohá úskalí, především jazykové problémy s českými prameny ze strany rakouské historiografie. V pracích rakouských historiků, kteří mají k dispozici širší pramennou základnu, je ve všech vydaných pracích opomenuta otázka vytvoření druhé rodové větve a přesun do Českého království. Důkladné zpracování by obnášelo studium pramenů v rakouských a českých archivech. U nás je situace navíc znesnadněna neexistencí rodového archivu a tedy roztříštěností pramenů.

Nejkompletnější informace o Krajířích podal August Sedláček ve čtvrtém svazku ediční řady *Hrady, zámky a tvrze království Českého*.² Jak název práce napovídá, autor se primárně věnuje historii jednotlivých stavebních památek a až ve druhé řadě dějinám jejich držitelů. Pro některé rody, mezi nimi také Krajíře, je to však zpracování jediné. Pro vydání *Hradů a zámků...* zpracoval Sedláček velké množství pramenů. Výstupem autorovi usilovné práce je mimo množství publikovaných titulů i statí také rozsáhlá pozůstalost, která je uložena v Historickém ústavu Akademie věd České republiky.³ Jedná se o chronologicky řazenou kartotéku s výpisky z listin. Určitým problémem jsou autorovy zkratky pro jednotlivé, dnes již neexistující archivy.

Poměrně kvalitní zpracování historie rodu se ve dvou článcích podařilo Jakobu Stoppelovi, učiteli na chebském gymnáziu. Ve statích *Landstein vom Jahre 1381 bis 1433* a *Landstein vom Jahre 1433 bis auf die Gegenwart* se sice věnuje stejně jako August Sedláček hlavně hradu Landštejnu, ale navíc dokázal postihnout i zásadní události rodu ve sledovaných obdobích.⁴ Vzhledem k tomu, že práce byla vydána na začátku 20. století, se setkáváme s problémem neúplných odkazů na prameny a literaturu.

Stejně tak téměř chybí i kratší studie, které by se zabývaly problémy souvisejícími s tímto rodem. Důležitou prací je článek Josefa Pelikána, který se na základě souboru

² August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl 4. *Vysočina tábořská*, Praha 1885.

³ Pozůstalost Augusta Sedláčka, heslo *Krajíř z Krajku* (dále jen pozůstalost...). Uloženo v Historickém ústavu Akademie věd České republiky.

⁴ Jakob STIPPEL, *Landstein vom Jahre 1381 bis 1433*, in: Jahres Bericht, Gymnasium Eger 1895, s. 1-19 a *Landstein vom Jahre 1433 bis auf die Gegenwart*, in: Jahres Bericht, Gymnasium Eger 1896, s. 1-27. Těmto článkům předcházela studie od stejného autora *Die Herren von Landstein*, in: Jahres Bericht, Gymnasium Eger 1894, s. 1-19, která se věnuje předchozím držitelům hradu, pánům z Landštejna.

testamentárních listin zaměřil na dělení rodového panství v roce 1487.⁵ Nejen pozůstalostí Wolfganga z Krajku se na stránkách časopisu *Historická geografie* věnoval také Robert Šimůnek, který celý soubor listin související s pozůstalostním řízením vydal v příloze svého článku.⁶ Další nedávno vydanou studií, která ale odbočuje od tématu, je článek Jindřicha Marka. Práce se zabývá srovnáním katolické literatury s literaturou bratrskou ve věcech posledního pořízení bratrského šlechtice Konráda z Krajku.⁷

O něco bohatší je na téma Krajířů z Krajku produkce rakouských historiků. V roce 1899 vydal slovinský historik Simon Rutar článek *Die Herren von Kreyg in Kärnten, Krain und im dienste der Gefürsteten Grafen von Görz*, v němž se pokusil o nástin dějin rodu.⁸ Podstatně podrobnější a ze strany Rakouska nejuplněnější je zpracování dějin rodu v disertační práci Erwina Waschniga, ovšem rodové vazby k Českému království autor téměř opomíjí.⁹ Nejnověji vyšel článek Fridricha Leitnera *Die Herren von Kraig*, který je dosti podrobnou, avšak spíše genealogickou záležitostí.¹⁰ V těchto uvedených pracích bychom marně hledali údaje bohemikálního charakteru.

Ke zpracování své bakalářské práce jsem použil prameny vydané v základních edicích pro české a rakouské dějiny.¹¹ Nejdůležitějším pramenem byl již výše uvedený soubor testamentárních listin, kterými se ve svých článcích zabýval Josef Pelikán a důkladněji potom Robert Šimůnek.

Z narativních pramenů jsou to kroniky pocházejících z 15. století, zejména Husitská kronika Vavřince z Březové, Rožmberské kroniky od Václava Březana a Staré letopisy české.¹²

⁵ Josef PELIKÁN, *Dělení zboží Krajířů z Krajku v roce 1487*, in: *Časopis Společnosti přátel starožitností českých XXXVI.* (dále ČSPSČ), Praha 1929, s. 133-142.

⁶ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: *Historická geografie* (dále HG) 34, Praha 2007, s. 45-92.

⁷ Jindřich MAREK, *Bratrská nauka o posledních věcech člověka a smrti pana Kunráta Krajíře z Krajku (1487-1547)*, in: *Miscellanea 19 2005-2006*, Praha 2006, s. 33-56.

⁸ Simon RUTAR, *Die Herren von Kreyg in Kärnten, Krain und im dienste der Gefürsteten Grafen von Görz*, in: *Mittheilungen des Musealvereines für Krain*, Jahrgang XII., Heft 3. und 4., 1899, s. 65-77.

⁹ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969.

¹⁰ Friedrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: *Archiv für Diplomatik*, Wien 2000, s. 225 – 275.

¹¹ Pro české dějiny zejména *Archiv Český* (dále AČ), *Archiv Koruny české* (AKČ), *Codex diplomaticus et epistolaris Moravice* (CDM), *Codex juris municipalit regni Bohemiae* (CIM), *Desky dvorské království českého, Die Landtafel des Markgrathumes Mähren (1348-1466). Brünnner Cuda, Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480* (dále *Zbytky register*). Pro prameny rakouské potom edice *Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen* (AÖG), *Archiv für vaterländische und Geschichte und Topografie* (dále AVG) – edice pramenů ke korutanským dějinám vydávaná v Klagenfurtu.

¹² Pro studium *Husitské kroniky Vavřince z Březové* vydané v edici *Fontes Rerum Bohemiarum V.*, ed. Josef Emler, Praha 1893 (k dispozici též na stránkách Centra mediévistických studií - http://cms.flu.cas.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=1113) byl použit překlad *Husitská kronika Vavřince z Březové, Píseň o vítězství u Domažlic*, ed. Marie Bláhová, Praha 1979 (dále *Kronika Vavřince z Březové*); *Rožmberské kroniky, krátký a sumovní výtah od Václava Březana*, České Budějovice 2005.

K dalším zdrojům patří německé středověké písně, zejména žalozpěv o smrti Ladislava Pohrobka.¹³ Důležitými prameny jsou soupisy účastníků římské korunovace Fridricha III., které nám potvrzují přítomnost Krajířů u císařského dvora. Jde o dva záznamy se jmény účastníků korunovační jízdy do Itálie.¹⁴ První byl pořízen přímo v Římě, druhý je opis uvedený ve špýrské kronice.¹⁵ Díky činnosti Krajířů na dvoře Fridricha III. se s jednotlivými členy setkáváme v listinách dvorské kanceláře přístupných na stránkách *Regesta Imperii*.¹⁶

Ke sledování vývoje pozdněstředověké šlechty v 15. století byly použity zejména práce Josefa Macka, Jaroslava Mezníka, Roberta Novotného, Josefa Petráně a Roberta Šimůnka.¹⁷

Pro rekonstrukci rodových majetků byly velmi užitečné jednotlivé svazky časopisu *Historická geografie*, vydávaný Historickým ústavem AV. Zejména práce Luďka Jiráka věnující se osídlení v oblasti Novobystřicka.¹⁸

Pro zasazení dějin Krajířů do souvislostí 14. a 15. století jsem použil základní práce pro sledované období. Pro dějiny politické to byly především příslušné svazky z řady *Velké dějiny zemí Koruny české* a *České dějiny III.* od Rudolfa Urbánka, jehož práce jsou velmi rozsáhlé a podrobně se věnují také politickému vývoji v rakouských zemích.¹⁹ Z prací tohoto

¹³ *Die historischen Volkslieder der Deutschen vom 13. bis 16. Jahrhundert*, gesammelt und erläutert von Rochus von Liliencrone. Erster Band. Leipzig 1865.

¹⁴ Poslední římské korunovaci se věnoval Johannes MARTENS, *Die letzte Kaiserkrönung in Rom 1452*, Inauguraldissertation zur Erlangung der philosophischen Doktorwürde der Universität Leipzig, 1900.

¹⁵ *Scriptores rerum austriacarum* (dále SRA), Tomus II. ed. Hieronymus Pez, Lipsiae 1725 a *Quellensammlung der badischen Landesgeschichte*. Im Auftrage der Regierung herausgegeben von F. J. Mone. Erster Band. Karlsruhe 1848.

¹⁶ <http://regesten.regesta-imperii.de/index.php> studováno v květnu 2010.

¹⁷ Prací těchto autorů věnující se šlechtě v pozdním středověku je opravdu mnoho. Na tomto místě bych uvedl práce obecného charakteru: Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích, (1471-1526)*, díl I. a II., Praha 2001; Jaroslav MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, in: Sborník historický 37, Praha 1990, s. 7-35; Robert NOVOTNÝ, *Dvorská a zemská hierarchie*, in: *Dvory a rezidence ve středověku*. Mediaevalia Historica Bohemica, Supplementum 1. Praha 2006, s. 145-161; Josef PETRÁŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Philosophia et Historica* 1, Praha 1976, s. 9-81 a Robert ŠIMŮNEK, *Paměť a tradice v prostředí české šlechty v pozdním středověku*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* (dále MHB) 10, Praha 2005, s. 199 – 243. Z bohaté produkce tohoto autora jsem prostudoval ještě tyto studie, které se zabývají šlechtickou problematikou: *Dědictví po Čeňkovi z Vartenberka*, in: MHB 5, Praha 1998, s. 105-116; *Rezidenční dvory české šlechty v pozdním středověku*, in: *Dvory a rezidence ve středověku*. 2. Skladba a kultura dvorské společnosti. Praha 2008, s. 285-325; *Mikrosvět společenských vazeb drobné šlechty v pozdním středověku: Vladykové z Radíče okolo poloviny 15. století*, in: *Středočeský sborník historický* 24, 2008, s. 3-33.

¹⁸ Luďek JIRÁSKO, *Osídlení Novobystřicka v době předhusitské*, in: HG 11., Praha 1977, s. 209-270. Dále například svazek číslo 18., který se věnuje pouze feudální držbě. HG 18, Sborník příspěvků k dějinám feudální držby předhusitských Čech, Praha 1979.

¹⁹ Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české IV. a*, Praha 2003, Lenka BOBKOVÁ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek IV. b. 1310-1402*, Praha 2003, Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007.

autora bych ještě připomenul knihu *Konec Ladislava Pohrobka*, která přináší podrobné zpracování dějin středoevropského prostoru v polovině 15. století.²⁰

Dobrou zprávou je, že nakladatelství Vedita v rámci ediční řady *Šlechta zemí Koruny české* připravuje titul *Krajířové z Krajků*, jehož autorkou je pracovnice Jindřichohradeckého archivu Stanislava Nováková.

²⁰ Rudolf URBÁNEK, *Konec Ladislava Pohrobka*, Praha 1924.

3. Krajířové z Krajku ve službách lucemburských králů

3.1 Krajířové v rámci Česko-korutanských styků

Rod pánů z Krajku pocházel z Korutan. Jejich původní rodové hrady se nacházely severně od korutanského centra Klagenfurtu. Pojmenování rodu v němčině – Die Herren von Kraig- nám napovídá, odkud přesně Krajířové pocházejí. Zhruba 20 km severně od Klagenfurtu se nachází obec Kraig a nedaleko zříceniny Hochkraig a Niederkraig.²¹ Nejstarší pramen, který obsahuje zprávu o Krajířích, je listina z roku 1091.²² Od tohoto data jsou v rakouských pramenech zprávy o rodu četné, což svědčí o jejich významu. Rokem 1211 se již objevují s titulem *Truchsess von Kärnten*.²³ Krajířové byli *Ministerialengeschlecht der Kärnten Herzöge*, tedy služební šlechta.²⁴ „*Ministeriálové (ministeriales, servientes – Dienstleute) byli nesvobodní služebníci feudálů, kteří byli povoláni k plnění rozmanitých správních, hospodářských a hlavně vojenských funkcí. Feudálové jim svěřovali často ty nejdůležitější a tím i nejčestnější funkce, neboť pro svůj nízký, nesvobodný původ byli spolehlivější než svobodní leníci. Ministeriálové se stávali komorníky, vrchními štolby, členy hradních posádek i správci jednotlivých statků. Ačkoliv jejich nesvobodný původ nebyl zapomenut, přerostli sociálně ostatní nesvobodné obyvatelstvo. Z vděčnosti a ve snaze zainteresovat ministeriály na jejich službě, dávali jim feudálové brzy služební léna. V nich našla nová sociální skupina hmotné zabezpečení. Právně se služební léna odlišovala od normálních lén, udělovaných svobodným, v praxi ale mezi nimi rozdíl nebyl. Stejně jako normální i služební léna se brzy stala dědičnými. Tím se těsná vazba mezi pánem a jeho ministeriálem poněkud uvolnila a v průběhu 12. století, téměř 100 let po vzniku říšské ministeriality, vznikly s ministeriály stejné potíže, jaké měli lenní páni se svými svobodnými leníky.*“²⁵

²¹ Ke zmiňovaným památkám více: Georg Clam MARTINIC, *Österreichisches Burgenlexikon: Burgen und Ruinen, Ansitze und Palais*, Linz 1992. Pod heslem Kraiger Ruinen krátké podání o historii staveb, s. 57.

²² Franz Karl WISGRILL, *Schauplatz des Nieder Österreichischen Adels vom Herren und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten*. Fünfter Band, Wien 1804, s. 278. Gabriel BUCCELINUS však ve své genealogické tabulce začíná rokem 1165 a osobou *Wilhelmus dominus de Khreigk*. Gabriel BUCCELINUS, *Germaniae- Topo- Chron- Stemmographicae*, 1672, s. 104.

²³ Friedrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: Archiv für Diplomatik, Wien 2000, s. 14.

²⁴ Tamtéž, s. 225.

²⁵ František KUBŮ, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, Cheb 1997, s. 15.

K roku 1178 byli označeni v listině vévody Leopolda jako *ministeriales terre nostre ac alii nobiles*.²⁶ Páni z Krajků tak patřili mezi nejvýznamnější z korutanských rodů.

Korutanská šlechta obecně se do kontaktu s českým prostředím dostává nepřímo poprvé prostřednictvím vévody Heřmana z rodu Sponheimů, který za svou první choť pojal dceru českého knížete Soběslava I. Další kontakt s českým prostředím měl vnuk výše uvedeného Heřmana, Bernard. Ten se dokonce oženil s dcerou Přemysla Otakara I. Jitkou.

Pro zahraniční politiku pražského dvora byly až do smrti Přemysla Otakara II. rakouské země prioritou. Levobřežní část rakouského vévodství od Dunaje měl získat prvorozený syn Václava I. Vladislav. Část vévodství a ruku neteře Gertrudy mu slíbil Babenberk Fridrich II. Když v roce 1247 Vladislav zemřel, vyslal Václav I. po nabídkách rakouské šlechty na jih druhorozeného syna Přemysla. I když ve Štýrsku měla své zájmy také uherská strana, získal Přemysl po bitvě u Kressenbrunnu neomezenou moc i v tomto vévodství. K úspěchům své zahraniční politiky mohl Přemysl také přičíst získání Korutan, kde vládl jeho bezdětný bratranec Oldřich ze Sponhaimu.²⁷ Po Oldřichově smrti se tak v únoru 1270 ve Vídeňském Novém Městě český král stal vévodou korutanským. Mezi šlechtici, kteří potvrzují Přemyslovo jmenování je také *Wilhelmus de Chreich*. Protože se Přemyslovo potvrzení moci uzavřelo rok po vymření vládnoucího rodu Sponhaimů, je ve svědečné řadě zástupce Krajiřů uveden na prvním místě.²⁸ Když v roce 1276 prohlásil Rudolf Habsburský všechny násilím vynucené závazky Přemyslovi za neplatné, zvedla se proti českému králi říšská válka. Proti Přemyslovi se postavila také valná většina korutanské šlechty, včetně Krajiřů. Ortolf von Kraig proti českému králi dokonce bojoval po boku Rudolfa Habsburského v roce 1278 v bitvě na Moravském poli.²⁹

O třicet let později se mezi Českým královstvím a Korutanským vévodstvím tvoří pouto, které jak ukázal čas, nebylo příliš pevné. Ještě za života Václava II. se syn Menharta Korutanského Jindřich zasnoubil s princeznou Annou. Ke svatbě však došlo až po smrti Václava II., v roce 1306.³⁰ V průvodu rakouských šlechticů, kteří odjeli s Jindřichem do

²⁶ Vratislav VANÍČEK, *Velké dějiny země Koruny české, svazek III. 1250-1310*, Praha 2002, s. 204.

²⁷ Václav VEBER – Milan HLAVÁČKA – Petr VOREL – Miloslav POLÍVKA – Martin WIHODA – Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, *Dějiny Rakouska*, Praha 2002, s. 118.

²⁸ Karlman TANGL, *Handbuch der Geschichte des Herzogthumes in Kärnten I. / I.* 1864, s. 7. Sponhaimové v Korutanech vládli v letech 1122-1269.

²⁹ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969, s. 21.

³⁰ Vratislav VANÍČEK., *Velké dějiny země Koruny české, svazek III. 1250-1310*, Praha 2002, s. 474.

Prahy, byl také *Pabo von Kraig*.³¹ Z pramenů ani literatury není známo, zda se tento člen rodu v Praze zdržel delší dobu v okruhu Jindřichových dvořanů, nebo zda brzy po svatbě zamířil zpět na jih. *Pabo von Kraig* se v rakouských pramenech objevuje až v roce 1311. To však nevylučuje ani jednu výše zmíněnou variantu.³² Jindřich Korutanský z Prahy utekl i s manželkou Annou 9. prosince 1310 poté, co Jan Lucemburský získal bez boje Prahu.³³

Toto setkání s Jindřichem ale nebylo poslední. V rámci Janovy dynastické politiky došlo k uzavření svatebních smluv mezi mladým Lucemburkem Janem Jindřichem a Markétou, dcerou Jindřicha Korutanského. Protože se předpokládalo, že se v budoucnu Jan Jindřich ujme vlády po svém tchánovi, byl poslán v roce 1327 ke korutanskému dvoru.³⁴ Tento sňatek však nesplnil naděje na budoucí získání Korutan a tudíž i přístupu Lucemburků do Itálie. Manželství se v roce 1341 rozpadlo.³⁵ Je nanejvýš pravděpodobné, že se Jan v průběhu svého pobytu s Krajíři setkal. Rakouské zdroje však o této možnosti mlčí.

3.2 Krajířové ve službách Lucemburků

Osobou z rodu Krajířů, která v Čechách bezpečně pobyla delší dobu a později si získala velkou přízeň českého krále, byl Konrád z Krajku. Konráda zachycují prameny poprvé v roce 1355, když mu Albrecht III. Habsburský dává do zástavy pevnost Grafenstein a posléze při obléhání Curychu, kterého se zúčastnil s 50 ozbrojenci. O rok později dostává „*um schuldige 1730 Gulden umb sein Dienst.*“³⁶ Jelikož byl vazalem rakouského vévody Albrechta III. musel se zúčastnit obležení města, které dělalo Albrechtovi problémy. Šlo o delší dobu trvající spor mezi Habsburky a kantony Uri, Schwyz a Unterwalde, ke kterým se od roku 1351 přidalo také město Curych.³⁷

³¹ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969, s. 25. Franz Karl WISGRILL v práci *Schauplatz des Nieder Österreichischen Adels vom Herren und Ritterstande* neuvádí jméno Pabo ale Wolfgang. Jindřichovu korunovaci v Praze zasazuje do roku 1311, což je chybné. Také uvádí, že jmenovaným Wolfgangem byla založena česká větev rodu. Podle genealogické práce Fridricha W. LEITNERA, *Die Heren von Kraig*, která byla vydána ve Vídni v roce 2000 a je asi nejuplněnější, se ale žádný žijící člen rodu v inkriminované době nejmenoval Wolfgang.

³² F. W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: Archiv für Diplomatik, Wien 2000, s. 234.

³³ Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české IV. a*, Praha 2003, s. 25.

³⁴ Tamtéž, s. 113.

³⁵ Tamtéž, s. 179.

³⁶ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969, s. 25. F. W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: Archiv für Diplomatik, Wien 2000, s. 239 ještě uvádí: „*die gült in unser statt ze Chlagenfurt und zwar von dem Gericht und von der Maut 150 Mark Friesacher Pfennige, 40 Eimmer Weins, die raitt man für 10 gulden.*“

³⁷ Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české IV. a*, Praha 2003, s. 277.

Do konce sedmdesátých let, kdy je Konrád prokazatelně ve službách Lucemburků, se pravděpodobně pohyboval a politicky angažoval po celém území římské říše. Podpořil vévodu Leopolda ve sporu s Benátkami v roce 1376 nebo se zúčastnil vojenského tažení do Pruska, které se konalo v roce 1377 a mělo podpořit Řád německých rytířů.³⁸

Dva roky poté - nejpozději však v roce 1379 – již Konrád držel jako léno od českého krále město a pevnost Lomnici v jižních Čechách. K roku 1379 totiž Konrád provedl majetkové přesuny, související s městem Lomnicí.³⁹ Navíc je na listině pro papeže Urbana VI. z 5. dubna 1379 uveden již jako „*Conrado Creyer magistro curie dicti domini*“ regis Václava IV. Na jaře roku 1379 byl tedy královským hofmistrem a u dvora již určitý čas trávil.⁴⁰

Z pramenů nevíme, jakým způsobem došlo ke zprostředkování služby na lucemburském dvoře. Bezpochyby Konrád dobře sloužil habsburským vévodům. Už jen to, co je z dostupných zdrojů jisté – například spolehlivou pomoc při obléhání Curychu, zastávání úřadu hejtmana v Korutanech, účast na rytířské jízdě do Pruska, poukazuje na jeho schopnosti. Souhlasil bych s Jiřím Spěvákem, který časově zařazuje příchod Konráda k pražskému dvoru ještě za života Karla IV., který měl s Konrádem zcela jistě osobní zkušenosti. Jestliže v dubnu, necelých pět měsíců po císařově smrti, již oficiálně zastává úřad hofmistra, musel být do funkce alespoň synovi „doporučen“ císařem.⁴¹ Datum jeho jmenování do úřadu spadá tedy do období před pátým dubnem 1379, kdy poprvé vystupuje jako královský hofmistr.⁴² Navíc ke sklonku Karlovy a počátkem Václavovy vlády dochází také k jisté obměně královských nejvyšších úředníků. Z rozličných důvodů odcházejí v poměrně krátkém období hlavní opory krále. V roce 1374 opouští například kancléř Jan ze Středy, v roce 1380 umírá arcibiskup Jan Očko z Vlašimi a král si postupně vybírá nové rádce.⁴³ I tato situace Konrádovi nepochybně usnadnila cestu ke službě římskému králi. Bylo by však chybou jednoznačně odsuzovat personální obměnu v nejvyšších úřadech. Kritika směřující proti dosazování osob z řad měšťanstva a nižší šlechty do nejvyšších úřadů je Václavovi často vytýkána. Při srovnání s jinými panovnickými dvory, ať už Václavova otce, protikrále

³⁸ Edmund AELSCHKER, *Geschichte Kärntens von der Urzeit bis zur Gegenwart mit besonderer Rücksicht auf Culturverhältnisse*. Zwei Bände. Klagenfurt 1885, s. 579.

³⁹ *Zbytky register...*, s. 29. Konkrétně šlo o prodej mlýna u Lužnice.

⁴⁰ *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, Tomus V., Acta Urbani VI. et Bonifatii IX. 1378-1404. Prae 1903, s. 41.

⁴¹ Příchod Konráda Krajíře k pražskému císařskému dvoru datuje do doby Karlovi také Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361-1419*, Praha 1986. Neodkazuje ale na žádné prameny.

⁴² MVB V., s. 41.

⁴³ Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české IV. a*, Praha 2003, s. 522. Podle Lenky Bobkové vedlo k odchodu Jana ze Středy králova zahraniční politika a s ní související dosazování úředníků ze severoněmeckých oblastí. Na místo Jana ze Středy nastoupil Mikuláš z Riesenburgu z Pruska.

Ruprechta Falckého nebo dokonce císaře Fridricha III., se sociální rozvrstvení královského dvora nijak nevymyká.⁴⁴

Konrádovi z Krajku byly svěřovány diplomatické úkoly v říši. Asi nejviditelnějším diplomatickým činem, na kterém se Konrád podílel, bylo dojednání manželské smlouvy mezi Václavovou sestrou Annou a anglickým králem Richardem II. Poselstvo s Přemkem Těšínským, Konrádem z Krajku a Petrem z Vartenberka vyjednálo nejen podmínky k sňatku, ale také důležitou spojeneckou smlouvu.

Tento sňatek měl navíc mnohem větší význam než „pouhé“ spojení dvou mocných dynastií. V době papežského schismatu šlo především o vyjádření podpory papežovi Urbanu VI. Předcházelo mu jednání v Bruggách, které se uskutečnilo 24. ledna 1381⁴⁵. Odsud vyrazili diplomaté společně s Angličany do Anglie.⁴⁶ Do Londýna přijeli nejpozději 28. března. K tomuto datu je vydána smlouva o zahájení rozhovorů mezi oběma stranami.⁴⁷ Jednání bylo završeno počátkem května. Prvního května jsou jmenovitě rozepsány odměny pro české velvyslance. Doživotní rentu ve výši 500 marek obdržel Přemek Těšínský, který měl pravděpodobně při vyjednávání hlavní slovo. Konrád z Krajku s Petrem z Vartenberka dostali po 250 markách stříbrných. Rentu obdrželi také další čtyři nejmenovaní členové, pravděpodobně též ve výši 250 marek.⁴⁸ F. M. Pelzel uvádí mezi obdarovanými také Bořivoje ze Svinař (250 marek) a Konrádova syna Leopolda z Krajku, který si vysloužil 500 marek stříbrných.⁴⁹

Následující den, tedy druhého května, byly dojednány podrobnosti týkající se královského sňatku.⁵⁰ Dohody, se kterými se vrátilo poselstvo z Anglie, byly ratifikovány

⁴⁴ Robert NOVOTNÝ, *Ráj milců? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: *Dvory a rezidence ve středověku II.*, Praha 2008, s. 226 – 227.

⁴⁵ „*Rymers Federa.*“ By sir Thomas Duffus Hardy, D. C. L., deputy keeper of the public records. Vol. II. 1377-1654. London 1873, s. 496.

⁴⁶ Konrád opustil Čechy nejdříve po 7. lednu. V tento den totiž dává v manství dvůr Přesek svému purkrabímu na Lomnici Zachaři z Trebecka. Pozůstalost Augusta Sedláčka, heslo *Krajír z Krajku*, uloženo v HÚ AV.

⁴⁷ AKČ V., č. 16.

⁴⁸ „*Rymers Federa.*“ By sir Thomas Duffus Hardy, D. C. L., deputy keeper of the public records. Vol. II. 1377-1654. London 1873, II., s. 496.

⁴⁹ Franz Martin PELZEL, *Lebensgeschichte des römischen und böhmischen Königs Wenceslaus IV.* Erster Teil, Prag 1788, s. 109.

⁵⁰ „*Rymers Federa.*“ By sir Thomas Duffus Hardy, D. C. L., deputy keeper of the public records. Vol. II. 1377-1654. London 1873, s. 496.

králem prvního září v Praze.⁵¹ Do konce roku také přes Zhořelec odcestovala králova sestra Anna. Svatba se konala v Londýně 19. ledna 1382.⁵²

Těžko říci, zda jmenovaní diplomaté přivezli smlouvu osobně do Prahy králi k potvrzení, či nikoliv. V říjnu 1381 totiž svolal Václav IV. jednání s říšskými městy, kterého se Konrád s řadou dalších králových zástupců zúčastnil. Další člen výpravy do Anglie, Přemek Těšínský, se rozjel k francouzskému králi se zprávou o uzavření sňatku Anny s Richardem a současně byl vytvořen nátlak na Karla VI. na ukončení válečného konfliktu s Anglií.⁵³

Jednání zástupců Václava IV. se zástupci říšských měst Mohuče, Wormsu, Špýru a Štrasburku v Norimberku s říšskými městy bylo sjednáno na 28. října. Požadavkem zástupců měst bylo jejich individuální vystupování při sjednávání zemského míru. To ale nemohla královská strana přijmout a sjezd byl proto neúspěšný.⁵⁴

Václav nezůstal Konrádovi za odvedené služby nic dlužen. 11. prosince byly v Českých Budějovicích provedeny majetkové přesuny, které daly vzniknout krajířovskému panství na jihu Čech v podobě, jež se v jádru zachovala až do konce 16. století: „*Konrád z Krajku, hofmistr krále Václava IV., odevzdává tomuto svůj hrad a statek Lomnici nad Lužnicí výměnou za královské hrady a statky Landštejn a Bystřici, které přijímá v léno; král český si vyhrazuje k oběma postoupeným hradům a statkům právo předkupní a právo užívati jich jako svého majetku v době války.*“⁵⁵

Ještě téhož roku kupuje Konrád od královského podkomořího Mikuláše z Borotína dům na Malé Straně v Praze.⁵⁶ Stejně tak vlastnil nemovitosti na Novém Městě nedaleko Vyšehradu. Konkrétně se jednalo o domy se zahradami mezi ulicí Slupskou, Špitálskou a Botičem. V těchto prostorách se nacházela kaple sv. Michala, kterou darovala v roce 1330 královna Eliška sestrám u sv. Anny pod Petřínem. Později přešla kaple na krále a Václav ji

⁵¹ „*Rymers Federa.*“ By sir Thomas Duffus Hardy, D. C. L., deputy keeper of the public records. Vol. II. 1377-1654. London 1873, s. 499.

⁵² Lenka BOBKOVÁ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české*, svazek IV. b, 1310-1402, Praha 2003, s. 304.

⁵³ Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361-1419*, Praha 1986, s. 144.

⁵⁴ Tamtéž, s. 144.

⁵⁵ AKČ V., č. 19, s. 14. Jak se král dostal k vlastnictví Landštejna je nevyjasněná otázka, přesun rodového majetku pánů z Landštejna do rukou krále asi nebylo zcela v souladu s ostatními potomky Vítkovců. Touto otázkou se podrobněji zabývá Zdeněk ŽALUD ve své diplomové práci *Páni z Landštejna*.

⁵⁶ Franz Martin PELZEL, *Lebensgeschichte des römischen und böhmischen Königs Wenceslaus IV.* Erster Teil, Prag 1788, s. 108, přesněji pak Václav Wladivoj TOMEK., *Dějepis města Prahy II.*, Praha 1871, s. 111.

nakonec převedl na Konráda. Ten ke kapli uvedl v roce 1387 řád Celestýnů a daroval jim výše uvedené prostory.⁵⁷

I když byl nejvyšším hofmistrem Václava IV., měl Konrád z Krajku stále závazky vůči svým rodovým držávám. Byl neustále vazalem Leopolda Habsburského a byl proto z těchto důvodů 15. července 1382 povolán Leopoldem III. do Rakouska.⁵⁸

Po návratu z Anglie se s Konrádem setkáváme až ke sklonku roku, a to na listině vydané v Praze 12. října 1382. Ručí spolu s Petrem z Vartenberka, Půtou z Častolovic a dalšími za Rudolfa Nasavského při jeho půjčce 4000 zlatých od krále Václava.⁵⁹

Od začátku Václavovy vlády byl ze strany papeže Urbana VI. vyvíjen na krále nátlak k uskutečnění římské jízdy s následnou císařskou korunovací. Papež viděl v korunovaci také svůj prospěch, protože by mu v probíhajícím schizmatu takováto událost jistě zvýšila kredit oproti Klimentovi VII. Přípravy k jízdě byly zahájeny začátkem roku 1383. K dojednání korunovace byl do Říma vyslán nejprve probošt Vítek z Černčic a posléze vojenský oddíl asi čtyř set jezdců v čele s Konrádem z Krajku.⁶⁰ Korunovace se však neuskutečnila a vojsko bylo použito ve prospěch Leopolda Habsburského k pomoci obleženému městu Treviso severně od Benátek.⁶¹

S Konrádem se v pramenech již do konce roku 1383 nesetkáváme. Až 23. dubna následujícího roku, kdy zasnoubil svého syna Jiřího s Klárou z Hradce, nejstarší dcerou Jindřicha III. z Hradce. Její věno ve výši 750 kop grošů pražských bylo zabezpečeno zápisem na město Bystřici.⁶² Panství mocného rodu pánů z Hradce obklopoval statky Krajířů a tento sňatek měl pravděpodobně ryze pragmatický charakter. Vztahy obou šlechtických rodin byly proměnlivé. Na přelomu století, kdy byl pánem na Landštejně již Konrádův syn Leopold, se vztahy přiosτρují a vrcholí nakonec konflikty, které musel řešit až král.⁶³

Opět s ročním (25. května 1385) odstupem Konráda vidíme jako hofmistra římského krále a hejtmana v Korutanech, tentokrát ve Štýrském Hradci u Leopolda Habsburského.⁶⁴ Do stejného roku se někteří historikové řadí Konrádovo pokousání královým psem. Tuto

⁵⁷ *Libri citationum et sententiarum III/1* (1417-1448), Tomus III., ed. Vincetius Brandl, Brno 1878, s. 271.

⁵⁸ Jakob STIPPEL, *Landstein vom Jahre 1381 bis 1433*, in: Jahres Bericht, Gymnasium Eger 1895, s. 5.

⁵⁹ AKČ V., č. 24, s. 18-19.

⁶⁰ Jiří SPĚVÁČEK., *Václav IV. 1361-1419*, Praha 1986, s. 150.

⁶¹ Jakob STIPPEL, *Landstein vom Jahre 1481 bis 1433*, in: Jahres Bericht, Gymnasium Eger 1901, s. 5.

⁶² Franz Alexandr HEBER., *Böhmens Burgen, Festen und Bergschlosser*. Sechster Band, Prag 1848, s. 128.

⁶³ Pozůstalost

⁶⁴ AVG VII., s. 92.

událost uvádí F. M. Pelzel, Jakob Stippel i F. A. Heber.⁶⁵ Posledně jmenovaný dokonce přisuzuje poranění psem následné Konrádově smrti. Všichni uvedení autoři čerpají z dodatku kroniky Matyáše Hageny (*Appendix ad chron. Hageni in Pezii*).⁶⁶ Nikde jinde se ale o takové události nikdo nezmiňuje a to ani v jiných pramenech rakouských. O rok později, 9. července 1386, je přítomen mezi předními šlechtici v Rakousku při vyjasňování dědičných nároků mezi Habsburky. Zde již vystupuje pouze jako hejtman v Korutanech.⁶⁷

Ke sklonku svého života začal Konrád myslet na věci svého duchovního zabezpečení. Asi proto daroval kapli sv. Michala ležící pod Vyšehradem klášteru na Oybině a podle Augusta Sedláčka „*aby za něho denně mše, někdy i velká sloužena byla.*“⁶⁸

Stanovení alespoň roku Konrádovy smrti je problematické. Nejnovější genealogická studie Friedricha W. Leitnera klade jeho smrt nejpozději do roku 1399.⁶⁹ To by odpovídalo několika dalším listinám, které jsou v Čechách Konrádem potvrzeny.⁷⁰ Zde zase vyvstává otázka, zda není Konrád z Krajku, který v listinách vystupuje, již jeho stejnojmenný syn, později také hejtman v Korutanech.⁷¹

Na Konrádových potomcích se shodne většina historiků, kteří se rodem Krajířů alespoň částečně zabývali.⁷² První ženou Konráda z Krajku byla Anna z Ehrenfelsu, druhou potom Klara z Gufidaunu. Synů měl Konrád celkem sedm – Konráda, Leopolda, Hanse, Hartneida, Georga, Andrea a Thomase. Pouze první tři budou mít později bezprostřední kontakty s Čechami, posléze s Moravou. Otec Konrád zemřel v roce 1399 a je pochovaný v St. Veit v rodové kapli Krajířů při klášteře klarisek.⁷³

⁶⁵Franz Martin PELZEL, *Lebensgeschichte des römischen und böhmischen Königs Wenceslaus IV*. Erster Teil, Prag 1788, s. 184.

⁶⁶Vydáno v SRA, Tomus I. ed. Hieronymus Pez, Lipsiae 1721, s. 1162.

⁶⁷Albert MUCHAR, *Geschichte des Herzogthums Steiermark*. Siebenter Teil, Grätz 1864, s. 34.

⁶⁸Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV., Liber III., ed. Clemens Borový, Pragae 1879, s. 271.

⁶⁹Fridrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: Archiv für Diplomatik, Wien 2000, s. 244.

⁷⁰Jde především o prodej několika vesnic. Mezi nimi také jediná česky psaná listina, ze které se mimo jiné dozvídáme jméno landštejnského purkrabího. Dále koupě vsí Cizkrajov. *Libri citationum et sententiarum III/1* (1417-1448), Tomus III., ed. Vincetius Brandl, Brno 1878, s. 122.

⁷¹Pobyt nejstaršího stejnojmenného Konrádova syna není nikde dokázán. Ten se spíše věnoval záležitostem korutanským a po otci zdědil především službu Habsburkům.

⁷²Gabriel BUCCELINUS, *Germaniae- Topo- Chron- Stemmatographicae*, 1672, s. 104 neuvádí Thomase, stejně tak Franz Karl WISGRILL, *Schauplatz des Nieder Österreichischen Adels vom Herren und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten*. Fünfter Band, Wien 1804 a Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969. Vzhledem k tomu, že práce Fridricha Leitnera je z roku 2000 a zohledňuje všechny uvedené autory, považuji jeho studii za nejpravděpodobnější. Z našich autorů potom nej přesněji: Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Praha 1930, s. 359.

⁷³Fridrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: Archiv für Diplomatik, Wien 2000, s. 255.

Po smrti Konráda z Krajku se představitelem rodu v českém království stává jeho syn Leopold z Krajku. Leopold se svým otcem účastnil anglické mise a po jeho smrti se ujímá rodových držav v Čechách a na Moravě. Po celou dobu svého vladařství měl velmi těžkou roli. Již od počátku 15. století měl neshody se sousedními Rožmberky a také pány z Hradce. V osmdesátých letech byly sousedské vztahy mezi Krajíři a pány hradeckými pravděpodobně velmi dobré. Oba rody se v roce 1384 dokonce spojily svatbou Konrádova syna Jiřího a Klárou z Hradce.⁷⁴ S Jiřím z Krajku se později již nesetkáváme.⁷⁵

Nejpozději v roce 1401 byly vztahy mezi Rožmberky a Krajíři opět vyostřené.⁷⁶ Po propuknutí husitských válek Leopold přirozeně bojoval na katolické straně po boku moravského markraběte Albrechta Habsburského. Válečné okolnosti sice přinutily Oldřicha z Rožmberka a Leopolda z Krajku spolupracovat, jak o tom svědčí ve své kronice Vavřinec z Březové, jejich vztahy se ale neustále horšily.⁷⁷ Nakonec vše dospělo k otevřenému konfliktu, kdy si oba velmoži plenili svá panství.⁷⁸

Z pramenů vyplývá, že ještě v roce 1420 postupoval Lipolt ve vojenských plánech v těsné koordinaci s Oldřichem z Rožmberka.⁷⁹ Pouhý rok nato však dochází k hlubokému konfliktu mezi oběma velmoži. Hádky vznikla o čtyři vesnice u hranice s třeboňským panstvím. Spor musel být zásadní a do Lipoltovi smrti v roce 1433 se ho pravděpodobně nepodařilo urovnat. Také král Zikmund musel být hádkou znepokojen a o příměří se musel postarat osobně.⁸⁰ Rozhodnutím Albrechta Rakouského je Oldřich z Rožmberka během roku 1427 dosazen místo Leopolda do úřadu budějovického hejtmana.⁸¹

Ještě v roce 1429 se v korespondenci císaře Zikmunda rožmberskému vladaři uvádí, že císař „*prodlužuje příměří*“ mezi oběma znesvářenými stranami.⁸² Tento dlouhodobý konflikt musel v době husitských válek znamenat značnou trhlinu v katolickém táboře.

I přes tyto rozpory však Leopold z Krajku vůči husitům vystupuje nadále zcela nekompromisně. Když v březnu 1426 přitáhl Prokop Holý s vojskem k městu Zwettl, kde spolu s místním klášteřem vyplenili i klášter v Altenburgu, byli na své zpáteční cestě husité přepadeni hotovostí Reimprechta z Wallsee, kterou vedl Leopold Krajíř. Husité se s velkými

⁷⁴ Pozůstalost ...

⁷⁵ Podle mého názoru byl Jiří mnohem mladším Leopoldovým bratrem, proto jeho absence v pramenech.

⁷⁶ Pozůstalost ...

⁷⁷ *Kronika Vavřince z Březové...*, s. 76.

⁷⁸ Pozůstalost ...

⁷⁹ *Kronika Vavřince z Březové...*, s. 76.

⁸⁰ AČ I., s. 30.

⁸¹ CIM III., s. 24.

⁸² AČ I., s. 30.

ztrátami ubránili.⁸³ Stejně tak po vyplenění Altenburgu a Perneggu, když se husité vraceli do Čech přepadlo je nedaleko Waidhofenu 14. října vojsko Leopolda z Krajků, rakouských Eincingerů, znojemského hejtmána a selské domobrany.⁸⁴ Při tomto střetu padlo až 900 husitů, dalších 500 jich bylo v zajetí odvedeno do Vídně, kde byli někteří husité drženi ještě v roce 1433.⁸⁵

Ve stejném roce umírá také Leopold z Krajků. Je pochován v kostele svaté Doroty ve Vídni.⁸⁶

⁸³ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 503.

⁸⁴ Bartošek z Drahonice udává datum 20. října 1431. *Husitská kronika Vavřince z Březové, Píseň o vítězství u Domažlic*, uspořádala Marie Bláhová, Praha 1979.

⁸⁵ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 504.

⁸⁶ Fridrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: *Archiv für Diplomatik*, Wien 2000, s. 259.

4. Krajířové v Českém království do poloviny 15. století

4.1 Období bezkráloví

Po skončení husitských válek se na krátký čas ujal vlády Zikmund Lucemburský. Vláda tohoto posledního lucemburského krále trvala velmi krátce, protože Zikmund v roce 1437 zemřel. Svůj plán o vytvoření středoevropské mocnosti, která by byla schopna stabilizovat středoevropský prostor a jednou provždy se vypořádat s Turky, tak převzal císařův zeť Albrecht V. Habsburský.⁸⁷ V jeho osobě se na trůn dostává král s jasným postojem k utrakvismu. O tom se husité mohli přesvědčit již dříve, kdy byl moravským markrabětem a během husitských válek nekompromisním a tvrdým protivníkem.

Po Albrechtově holdovací cestě po Slezsku a Horní Lužici v listopadu a prosinci 1438, kdy obnovil vládu českého krále, získal král nadvládu již ve všech vedlejších zemích včetně Moravy. Neklidné česko-polské vztahy byly vyjasněny 10. února v Namyslowě, kdy bylo dojednáno příměří mezi Habsburky a Jagellonci. Situace v Čechách byla sice ještě poněkud neklidná, nicméně mírem s Poláky podstatně oslabil sílu propolských kruhů, které Albrechta uznaly v květnu 1439. Plného míru ve všech svých zemích se Albrecht nedočkal. O několik měsíců později nečekaně umírá v Uhrách při morové epidemii.⁸⁸ České království se tak opět ocitlo ve stavu bezkráloví.

Během Albrechtova moravského panování získala velký vliv rakouská šlechta, o kterou se mocensky opíral. V roce 1422 se na jižní Moravě usadili také Krajířové, kteří od Zikmunda dostali jako zástavu Frejštejn. Jejich vliv přesahoval do Horních Rakous, kde drželi hejtmanský úřad v Drosendorfu (v Rakousku, asi čtyři km jihozápadním směrem od Frejštejna).⁸⁹

Po smrti Leopolda z Krajku, pána na Landštejně, Bystřici a Frejštejně v roce 1433, se velmi sporadicky objevuje v pramenech jeho bratr Jan z Krajku. Jan měl spolu s jinými „Němci“ těsné vazby na markraběte a pozdějšího krále Albrechta Habsburského. Do skupiny těchto rakouských šlechticů, kteří s podporou Albrechta získávali statky na moravském jihu, patřili např. Eicingerové, nebo Reinprecht z Ebrsdorfu. Zejména držba eicingerovská měla delšího trvání. Albrechtův oblíbenec Oldřich Eicinger byl ve třicátých letech jmenován

⁸⁷ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, svazek VI. 1437-1526*, Praha 2007, s. 36.

⁸⁸ Tamtéž, s. 55.

⁸⁹ *Zbytky register ...*, s. 120, regist č. 843 a Regg. F. III. H. 12 n 229.

hejtmanem ve Znojmě, získal hrad Nový Hrádek a Šimberk, což v roce 1436 potvrdil i císař Zikmund.⁹⁰

S osobou Jana z Krajku se setkáváme výhradně ve spojitosti s moravskými državami. Na původních rodových panstvích Landštejně a Bystřici ho prameny nezachycují. V lednu 1440 se Jan Krajíř zúčastnil sněmu v Brně, kde došlo k ustavení moravského landfrýdu. Stejně tak byl přítomen na moravském sněmu ve Velkém Meziříčí v srpnu téhož roku, kde došlo za přítomnosti politických špiček království k urovnání sporů mezi šlechtickými stavy Čech a Moravy. Při té příležitosti došlo podle slov Rudolfa Urbánka k „označení bouřliváků“, kteří stáli za tehdejšími nepokoji na Moravě. Jedná se především o jedince, kteří měli těsnou vazbu na Albrechta II., ale po jeho smrti svůj mocenský vliv ztratili, protože se nemohli opřít o rozsáhlejší majetky či o účast v nejvyšších funkcích. To potvrzuje zápis provedený na moravském sněmu: „*Ve jménu boží Amen. My Jan z Lompnice a Petr z Konice, ubrmané z pánuov moravských; Jan z Pernšteina a Diviš z Chlumu a z Košenberga, ubrmané z strany pánuov českých; a Hašek z Waldšteina, najvyšší ubrman ku prostředku od obú stranú volený, vyznáváme tiemto listem obecně přede všemi, ktož jej uzrie, nebo čtúc slyšati budú: Jakožto duostojný v Boze otec a pan kněz Pavel biskup Olomucký, a urození páni, pan Jan z Cimburga a z Thovačova Hartman markrabství Moravského, a jiní páni, rytieři, panošě, města i všichni prelátové země moravskej se všemi jich služebníky a poddanými duchovními i světckými s jednej strany, krom z tej strany zejména vynímajíce pana Reynprechta z Ostroha, pana Jana Krajíře z Freynsteina, Linharta Ozenhaymara z Pohořelic, Ozvalda Eynczingara z Hrádku, Okareckého z Holubka, Blažka z Veselé a Jana z Světlova; a urození páni, pan Hynce z Pirgšteina a z Polné, pan Perichtolt z Lippé najvyššie maršálek království Českého, pan Jiřík z Kunstatu a z Poděbrad, pan Bohuše z Postupic a z Lithomyšle... na nás jakožto na mocné ubrmany přišli jsú mezi nimi kterakolvěk vznikly a zašly bivše s obú stranú všichni společně svú dobrou věrú a každý zvlášť sám za se pode ctí a pod věrú, aby na našem vyrčanie o ta záščí dosti jměli...A také ktožbykolvěk s svrchu jmenovaných, jenž jsú s obú stranú vyňati, k témuž našemu mieru a upokojenie pristúpil, tehdy ti, kteří jsú s strany pánuov českých, mají listy své příznávající pod svými pečetmi položiti u Jana Lompnického na Meziříčí, a kteří jsú z pánuov moravských strany, tiť mají listy své příznávající pod svými pečetmi položiti u pana Jana na Pernšteine, a to ve třech nedělech od dání tohoto listu. A ti, kteří by tak listy své položili, jakož se svrchu píše, mají podle nás a s námi ve všech kusích*

⁹⁰ Rudolf URBÁNEK, *České Dějiny III., Věk poděbradský IV., Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad. Léta 1460-1464, Praha 1962, s. 105.*

*státi a toho mieru a upokojenie úplne požívati jako i my a tak mocně, jako by zejména v tomto byli napsani...“.*⁹¹

V našich pramenech se s Janem setkáváme naposledy v dopise napsaném v rakouském Drosendorfu a dresovaném Oldřichovi z Rožmberka v roce 1444, jehož obsah není nijak důležitý. Jan se zde tituluje pouze jako nejvyšší stolník korutanský a hejtman v Drosendorfu.⁹²

Po smrti Leopoldova bratra Konráda roku 1446, který byl hejtmanem v Korutanech a hofmistrem na dvoře krále Fridricha Habsburského, se Jan z Krajku ujímá korutanských statků a lén. V domácích pramenech se již nevyskytuje a umírá v Korutanech v roce 1464.⁹³

Prameny, které jsou spjaty s Janem z Krajku, mají společnou nejasnost a tou je užívání predikátu.⁹⁴ Na všech listinách se vyskytuje pochopitelně „z Krajku“ a také „z Frejštejna“, popřípadě „z Vratěnína“. Obě jihomoravské lokality Krajířům bezpochyby patřily. Je však nejasné, proč Jan nepoužíval, stejně jako bratr Leopold přídomek „z Landštejna“. Landštejn byl bezpochyby nejvýznamnější pevností v rukách Krajířů v Čechách a na Moravě a je tedy zarážející, že Jan predikát nepoužíval. Opačné případy, kdy šlechtici danou lokalitu z jakýchkoliv důvodů již dávno nevladli, ale její jméno stále používali, nebyly ve středověku ničím výjimečným.

Podle mého názoru souvisely tyto nejasnosti s neklidnou situací v království. Landštejn a Bystřice byly královskými lény. Vzhledem k tomu, že král v roce 1439 zemřel a země musela počkat na dospělost Ladislava Pohrobka, nemohl Jan po smrti svého bratra Leopolda oficiálně tyto majetky převzít. To mohlo vést k jeho zakotvení na jižní Moravě (Frejštejn byl držen jako zástava od Zikmunda). Z četných pŕuhonů na Jana z Krajku vyplývá,

⁹¹ V listině o Janově vyloučení není specifikován přestupek, kvůli kterému k vyloučení ze stavovské obce došlo. Vzhledem k časovému zasazení (krátce po smrti Albrechta II.) je možné, že skutečným důvodem byla příslušnost k německy hovořící šlechtě. Rakušané byli Albrechtem podporováni a spolu s mocí jeho rostl i vliv těchto cizinců. Ve prospěch této úvahy hovoří skutečnost, že spolu s Krajířem bylo vyloučeno několik dalších „Němců“. AČ X., s. 258.

⁹² Jan žádá Oldřicha z Rožmberka, aby nebránil v dědictví Janovu služebníkovi, které mu právem patří. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*, svazek II, 1438 – 1444, ed. Blažena Rynešová, Praha 1932, č. 426, s. 369 – 370.

⁹³ Friedrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: *Archiv für Diplomatik*, Wien 2000, s. 236.

⁹⁴ Pro šlechtu byla otázka predikátu věcí rodové tradice. Tzv. „rodové hrady“, tedy sídla, jejichž jména se uváděla za jménem jednotlivce, byla pokládána za jádro rodových držav. Snahou šlechticů bylo zanechat dědictví pro své potomky. Robert ŠIMŮNEK, *Paměť a tradice v prostředí české šlechty v pozdním středověku*, in: MHB 10, Praha 2005, s. 203.

že ani jeho finanční situace nebyla dobrá a nedostatek prostředků řešil ne zcela v souladu se zemskými zákony.⁹⁵

Jan se podle Rudolfa Urbánka dostal do konfliktu s moravskými stavy, což nakonec vedlo k vykoupení a rozboření hradu Frejštejna. Tomu by odpovídal i stav hradu, který byl ještě ve dvacátých letech častým sídlem Leopolda z Krajků. V roce 1487 je pevnost označena jako zbořená a jiné boje o Frejštejn nejsou v pramenech ani literatuře uvedeny. Vše vyústilo v Janův odchod do Korutan, kde jak bylo výše uvedeno, zemřel roku 1446 jeho bratr Konrád a Jan se tak stal nejstarším členem rodu.

Po dobu interregna se o bezpečnost a výkon práva v království se měly starat tzv. landfrýdy. Jednalo se o stavovské spolky v dané oblasti, většinou respektující správní rozdělení státu do 12 krajů.⁹⁶ V lednu 1440 vzniká nejprve landfrýd moravský, 17. března potom nejmocnější čáslavský landfrýd.⁹⁷ Na čáslavském sjezdu byl založen spolek skládající se ze tří krajů. Jeho hejtmanem byl zvolen rytíř Jan Hertvík z Rušínova.⁹⁸ Takto ustavené mírové spolky měly dohlížet nad právem v zemi až do korunovace příštího krále. Jejich mandát proto vypršel s korunovací Ladislava Pohrobka 28. října 1453. Do té doby však prudce vzrostl vliv Jiřího z Poděbrad. Jiří byl po smrti Hynka Ptáčka z Pirkštejna zvolen v roce 1444 do čela východočeských landfrýdů a plně pokračoval v Ptáčkově odkazu.⁹⁹ Přestože východočeský spolek se zavázal zachovat utrakvismus v Čechách, byl stále zneklidňován existencí radikálního Tábora a umírněné Prahy s Menhartem z Hradce v čele. 24. června 1448 reagovali utrakvisté na postupné posilování katolíků v zemi ustavením Jednoty poděbradské, do které patřili husité a sympatizující katolíci z celého území, nejen z východních Čech. Situace nakonec eskalovala v září tažením na Prahu. Jejím následným obsazením se Jiří z Poděbrad stal neoficiálním správcem českého království.¹⁰⁰ Jiří se po dobu do nástupu Ladislava Pohrobka pečlivě staral o jemu svěřenou královskou komoru. Důrazně se snažil o obnovení centrální moci v království, což se mu dařilo především v Čechách a na Moravě, ve vedlejších zemích byl uznán mnohem později.

⁹⁵ *Libri citationum et sententiarum seu Knihy půhonné a nálezové*. Tomus III., Pars prior. Ed Vincentius Brandl. Brunae 1878, s. 100, 215.

⁹⁶ Landfrýdy nebyly u nás nic nového. V roce 1420 je po celém království ustanovil Zikmund Lucemburský pro potlačení husitských nepokojů. Ve vedlejších zemích byly zakládány ještě dříve, např. na Moravě v roce 1387.

⁹⁷ Zdeněk BERAN, *Čáslavský landfrýd 1440–1453*, in: *Východočeské listy historické* 25, 2008. S. 79 – 95.

⁹⁸ Personální obsazení vedení čáslavského landfrýdu je důkazem růstu moci rytířů a měst. V radě hejtmana byli dále dva měšťané a čtyři šlechtici, mezi nimi dva panoše. Také je nutné dodat, že v landfrýdech byla seskupena jak utrakvistická, tak i katolická šlechta. To však neznamená, že by různé politické frakce z let minulých byly nějakým způsobem narušeny. Zdeněk BERAN, *Čáslavský landfrýd 1440 – 1453*, in: *Východočeské listy historické* 25, 2008, s. 82.

⁹⁹ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 90.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 100.

Po příjezdu Ladislava Pohrobka do Prahy se pozvolna začala obnovovat královská moc. Skončil landfrýdní správní systém a byl nahrazen králem jmenovanými krajskými poprávci. Opět začal zasedat zemský a dvorský soud. Došlo k revizi majetků získaných v bouřlivých válečných časech. Také byla vyhlášena amnestie na zločiny spáchané během husitských válek.

V padesátých letech se setkáváme s Krajíři z Krajku především v rakouských pramenech a to nejviditelněji v okolí římského krále Fridricha. V Korutanech se díky potomkům bratrů Konráda a Jana z Krajku vytvářejí dvě rodové větve. Korutanský hejtman a královský hofmistr Konrád měl syna Wolfganga, který po dobu působení na jihu Rakouska držel úřad nejvyššího komořího v Korutanech.¹⁰¹ Druhou část rodu založil Jan z Krajku, který se po určitou dobu zdržoval na Frejštejně na jižní Moravě a měl titul nejvyššího stolníka v Korutanech. Jeho syn se jmenoval Konrád a pravděpodobně sloužil na dvoře Ladislava Pohrobka. Hlavní slovo po smrti Konráda v roce 1446 měli Wolfgang a jeho strýc Jan. To vyplývá z listin, které se týkaly různých majetkových převodů v Korutanech.¹⁰²

¹⁰¹ „...*Obristkämmerer in Kärnten...*“, Albert MUCHAR, *Geschichte des Herzogthums Steiermark*. Achter Teil (Schlussband), Grätz 1867, s. 402.

¹⁰² AÖG II., s. 457; AÖG X., s. 190.

5. Ve službách habsburského dvora

Díky svému majetkovému zázemí a dědičným úřadům na dvoře korutanských vévodů měli Krajířové přístup na habsburský dvůr. Stejně tak tomu bylo v případě římského krále a od roku 1452 císaře Fridricha III. Konrád z Krajku, od roku 1412 korutanský hejtman (do roku 1444), nejvyšší stolník korutanský a bratr moravského pána Jana z Krajku, zastával až do své smrti v roce 1446 úřad Fridrichova nejvyššího hofmistra, což bylo nejvyšší postavení mezi královskými úředníky.¹⁰³ Také byl významným Fridrichovým věřitelem.¹⁰⁴ Konrád měl opravdu vysoké postavení a podle rakouské literatury byl nejvýznamnějším členem rodu.¹⁰⁵ Trochu je tak zapomenuto na Konrádova otce, který byl do roku 1385 nejvyšším hofmistrem Václava IV.

Nebylo by překvapivé, kdyby syn Konráda z Krajku, Wolfgang, šel ve šlépějích svého otce a soustředil se na získání významného dvorského úřadu na dvoře římského krále. A pro úspěšnou dvorskou kariéru pro pozdějšího římského císaře měl slibné předpoklady. Po Konrádově smrti zdědil titul nejvyššího komořího korutanského.¹⁰⁶ Titul „*Erbtruchses in Kärnten*“, který Krajířové získali po vymření Sponheimů, připadl Wolfgangovu strýci Janovi.¹⁰⁷ Avšak Wolfgang začal na králi požadovat splacení peněz, které Fridrichovi půjčil jeho otec Konrád. Vrácení dluhu bylo nejspíše pro Fridricha velmi palčivou záležitostí a vše vedlo podle Erwina Waschniga k tomu, že Wolfgang upadl u krále v nemilost a dveře ke dvorským službám mu zůstaly zavřeny.¹⁰⁸ Roli hlavní postavy rodu převzal Jan z Krajku a Wolfgang byl postupně odsouván do pozadí.¹⁰⁹ Později jednal v důležitých rodinných záležitostech jen strýc Jan z Krajku, který získal v roce 1449 od Fridricha III. úřad komořího v Korutanech.¹¹⁰ Přitom ještě v roce 1446 patřila tato hodnost Wolfgangovi.¹¹¹

V průběhu roku 1451 se Fridrich III. připravoval na svou korunovační jízdu do Itálie. Když se 20. prosince konečně vydala ze Štýrského Hradce výprava na cestu do Říma,

¹⁰³ Paul Joachim HEINIG, *Kaiser Friedrich III. (1440-1493) Hof, Regierung und Politik*, Erster Teil. Böhlau, Verlag Köln, Weimar, Wien 1997, s. 55.

¹⁰⁴ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969, s. 73.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 74.

¹⁰⁶ „*König Friedrich weist Wolfgang von Kraig, seinen Obersten Erbkämmerer in Kärnten, ...*“ Regg.F.III. H. 12 n. 359.

¹⁰⁷ AÖG XXXV., s. 313.

¹⁰⁸ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969, s. 75.

¹⁰⁹ Albert MUCHAR, *Geschichte des Herzogthums Steiermark*. Siebenter Teil, Grätz 1864, s. 349.

¹¹⁰ Regg.F.III. H. 13 n. 150.

¹¹¹ Regg.F.III. H. 12 n. 359.

politická situace v rakouských zemích Fridrichovi rozhodně nebyla nakloněna. Již 12. prosince vznikla na vídeňském sněmu dvanáctičlenná opoziční vláda v čele s Oldřichem Eicingerem. Mezi hlavní požadavky tohoto seskupení, které nebylo spokojeno s Fridrichovou vládou, patřilo i zplnoletění Ladislava Pohrobka, jehož byl Fridrich poručníkem.¹¹² Bez ohledů na špatnou politickou situaci v zemi se Fridrich do Itálie vydal i s jedenáctiletým Ladislavem.

Krajířové se však k opozici proti Fridrichovi nepřidali. S budoucím císařem se naopak zúčastnili korunovace. Korunovační akt, který se naposledy v dějinách uskutečnil v Římě, byl spojen se sňatkem Eleonory Portugalské a Fridricha III.¹¹³ Při této události byli Krajířové zastoupeni hned třemi členy.¹¹⁴ Je zajímavé, že všichni byli „umístěni“ do jiné skupiny osob a nejsou v pramenech uvedeni společně. „*Mört von Krey*“ byl přítomen v průvodu princezny Eleonory.¹¹⁵ „*Wolfgang von Krey*“ se nacházel ve společnosti šlechticů z Čech a poslední „*Der von Krey*“ je ve družině Ladislava Pohrobka. Zejména přidělení nejmladšího člena rodu, Konráda z Krajku (syn moravského pána a držitele Frejštejna, Jana z Krajku), bylo z hlediska budoucnosti rodu strategické. Konrád mohl být přibližně stejně starý jako Ladislav a pravděpodobně byl vychováván a vyrůstal ve skupině šlechtických dětí kolem mladého krále.¹¹⁶ Když o necelých šest let později zemřel český a uherský král Ladislav Pohrobek v Praze, vznikl o jeho smrti žalozpěv, který potvrzuje přítomnost některého pána z Krajku v jeho nejužším okolí:

„*Ein her von Kreidt gar woll erkannt
der klaget got da3 leut und land
verwaiset ist nun sere:
das klag ich got dem schepfer mein
und seiner muter here!*“¹¹⁷

*Jeden velmi dobře známý pán z Krajku
který žaluje Bohu, že lid a země
nyní velmi osiřeli:
na to i já žaluji Bohu, svému Stvořiteli
a jeho chrabrému vojsku.*

¹¹² Rudolf URBÁNEK, *České dějiny. Dílu III. část 2, Věk Poděbradský*. Praha 1918., s. 627.

¹¹³ Poslední římské korunovaci se věnoval pouze Johannes MARTENS, *Die letzte Kaiserkrönung in Rom 1452*. Inauguraldissertation zur erlangung der philosophischen Doktorwürde der Universität Leipzig, 1900.

¹¹⁴ Zde se v pramenech vyskytují určité nejasnosti. Ve *Scriptores rerum austriacarum* II. jsou uváděni tři členové rodu, ve *Quellensammlung der badischen Landesgeschichte* jsou uvedeni čtyři. Navíc je na straně 389 zaznamenán *Hartneid von Kreyg*. *Quellensammlung der badischen Landesgeschichte*. Im Auftrage der Regierung herausgegeben von F. J. Mone. Erster Band. Karlsruhe 184 8, s. 389.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 565.

¹¹⁶ „*Kunig Laczlaw Diener: Der von Puchheim. Der von Stubenberg. Der von Krayg. Der von Waltstain. Der von Kranichsperg. Wilhalm Schenck von Osterwitz. Der von Weching. Ernst von Tschernohoh. Der von Toppel. Ulrich von Graben. Christoff Spawrer.*“ Tamtéž, s. 568-569.

¹¹⁷ *Die historischen Volkslieder der Deutschen vom 13. bis 16. Jahrhundert, gesammelt und erläutert von Rochus von Lilienchrone*. Erster Band. Leipzig 1865, s. 493.

Již bylo výše uvedeno, že Wolfgang z Krajků se zúčastnil císařské korunovace Fridricha III. ve společnosti několika českých pánů.¹¹⁸ Podle slov Erwina Waschniga, se objevil v blízkosti syna Jiřího z Poděbrad, který v této době plenil rakouské pohraničí, aby z Fridricha dostal peníze slíbené za pomoc Čechů před Vídní.¹¹⁹ Tato informace je zřejmě mylná, protože k obležení Fridricha kvůli vydání Ladislava Pohrobka došlo o rok později.

Účast českých šlechticů na Fridrichově římské korunovaci byla pochopitelná. Na habsburském dvoře sloužili významní jedinci pocházející z předních šlechtických rodin. Z nejvýznamnějších jmenujme alespoň úhlavního protivníka Jiřího z Poděbrad Oldřicha z Rožmberka, Prokopa z Rabštejna či Beneše z Weitmile.¹²⁰ Ve skupině českých a moravských zástupců, kteří se na císařském dvoře pohybovali v padesátých letech, se nacházel i Arnošt z Černé Hory. Černohorští byli blízcí příbuzní pánů z Boskovic, někteří členové rodu se jmenují Černohorští z Boskovic.¹²¹ Pro pozdější události je však důležité propojení pánů z Boskovic s Krajíři. Spojení Krajířů z Krajků s mocnými moravskými pány z Boskovic bylo uskutečněno sňatkem Wolfganga z Krajků s Eliškou z Boskovic.¹²²

Bohužel není jasné, kdy ke sňatku došlo. Eliška byla podle Josefa Pilnáčka dcerou nejvyššího komorníka brněnského soudu Vaňka z Boskovic.¹²³ S manželkou Eliškou měl Wolfgang nejméně deset dětí: čtyři syny a šest dcer. Eliška zemřela v roce 1491, stejně jako manžel Wolfgang.

¹¹⁸ „*Freyen und Herren: Sweder von Kullnberg. Hans von Stubenberg. Wencko von Tschenhora. Ulrich von Starckenberg. Waczla von Aichorn. Waczla von Lamnicz. Jorg von Bolckensdorf. Waczla von Wlaschin. Trutpert von Staufen. Albrecht von Bettaw. Albrecht von Ebersdorf. Niclaus von Liechtenstain. Jan von Bettaw. Wolfgang von Krayg. Florian von Losenstain. Hadmar von Blockensdorf. Fridrich von Stubenberg. Hans von Zelking. Heinrich von Bettaw. Christoph von Rappach. Crasem von Wilthusem. Walram von Peck. Francisk von Spenberg. Ulrich Schenck von Osterwitz.*“ *Scriptores rerum austriacarum*, Tomus II. ed. Hieronymus Pez, Lipsiae 1725, s. 566-567.

¹¹⁹ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969s. 78.

¹²⁰ Paul Joachim HEINIG, *Kaiser Friedrich III. (1440-1493). Hof, Regierung und Politik*, Zweitter Teil. Böhlau, Verlag Köln, Weimar, Wien 1997, s. 1412.

¹²¹ Alois ŠEMBERA, *Historie pánů z Bozkowic a hradu Bozkova w Moravě*, Brno 1836, s. 24.

¹²² Friedrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: *Archiv für Diplomatik*, Wien 2000, s. 260.

¹²³ Vaněk z Boskovic zdědil víru pod obojí po svém otci, v roce 1451 po kázání Jana Kapistrána v Brně konvertoval k římské církvi. Účastnil se s moravským vojskem obléhání Vídeňského Nového Města, aby Fridrich konečně vydal stavům Ladislava Pohrobka. Když Ladislav v roce 1453 přijel na pražskou korunovaci, doprovázel ho Vaněk z Boskovic jako nejvyšší komorník se čtyřmi tisíci jezdci. Alois ŠEMBERA, *Historie pánů z Bozkowic a hradu Bozkova w Moravě*, Brno 1836, s. 29.

6. Krajířové z Krajků na domácí politické scéně

6.1 Příchod Wolfganga z Krajků do Čech a na Moravu

Pravděpodobně v období mezi léty 1446 – 1454 se v Korutanech rozhodovalo, kdo z Krajířů se ujme rodových držav v Čechách a na Moravě. Z pozdějších pramenů víme, že z Korutan do Čech odchází Wolfgang. S jeho příchodem do Českého království si musíme položit hned několik otázek. Proč odešel právě Wolfgang, který měl jako dědic svého otce nárok na správu Korutan a s ním související úřady na habsburském dvoře, dále proč se svých držav v zemích Koruny ujali Krajířové právě v padesátých letech a jakým způsobem svá panství v Čechách a na Moravě získali zpět?

Výše uvedené souvislosti napovídají při hledání odpovědi na otázku proč se na sever od Alp odebral Wolfgang z Krajků. Na dvorskou kariéru musel po roztržce s Fridrichem kvůli královským dluhům zapomenout. Také v rodných Korutanech začalo být „těsno“, když se o majetky a úřady musel dělit se svým strýcem Janem. A ještě se Wolfgang oženil s dcerou mocného pána Vaňka z Boskovic, což znamenalo velmi výhodnou pozici pro vstup mezi moravské pány. Styky s Čechy a Moravany byly pravděpodobně navázány do uskutečnění římské korunovace, protože se v Itálii Wolfgang pohyboval v jejich okolí. Tento souhrn bych označil jako důvody Wolfgangova přestěhování do Českého království.

Při hledání odpovědi na otázku proč se Krajířové ujali svých držav v Českém království právě v padesátých letech, je nutné si připomenout politickou situaci v Čechách.

S uchopením moci Jiřím z Poděbrad po dobytí Prahy v roce 1448 a s pozdějším podrobením katolického panstva dochází k realizaci Jiříkových plánů – k upevnění vnitřních poměrů v království a obnovení královské komory v Poděbradově zastoupení. Mladý král Ladislav mohl být nadmíru spokojen s dílem, které se dlouhými válkami ničené zemi Jiřímu podařilo. Při korunovaci Ladislava Pohrobka v říjnu 1453 už král přejímal zemi v míru navzdory náboženské rozpolcenosti.

Do mladého krále se vkládalo mnoho nadějí. Zemi české Koruny se měl chopit opět legitimní král, kterému byla vybrána nevěsta až v daleké Francii. S osobou mladého Habsburka se tak dalo očekávat, že pozvolna dojde k restauraci katolické církve v Českém království, a tudíž se zlepší také vztahy s římskou kurií. Spolu s okruhem Ladislavových

dvořanů přišel do Prahy výše uvedený Konrád z Krajku, právě jako jeden z nejbližších králových služebníků.¹²⁴

Ve stejné době musel přijít do Čech i Wolfgang z Krajku, pravděpodobně mezi léty 1454 a 1459. V roce 1454, několik měsíců po korunovaci Ladislava Pohrobka, totiž dochází k definitivnímu dělení majetku v Korutanech mezi ním a jeho strýcem Janem. Janovi připadli statky v rakouských zemích, Wolfgangovi na Moravě.¹²⁵ A v roce 1459 již Wolfgang přikupuje od Zdeňka ze Šternberka, který byl tou dobou poručníkem hradeckých pánů, jejichž majetek takto prodal, panství za peníze získané prodejem majetků v Korutanech.¹²⁶ Aby se mohl ujmout rodových lenních držav v jižních Čechách a na Moravě – panství Bystřické, Landštejn a Frejštejn -musel českému králi složit lenní slib. Zda tak učinil vůči Ladislavovi nebo Jiřímu nevíme.

Podle mého názoru souvisí časové umístění příchodu Wolfganga z Krajku s uklidněním politické situace v království v padesátých letech (což bylo samozřejmě dílem Jiřího z Poděbrad) a nástupem Ladislava Pohrobka, z čehož vyplývají široké možnosti pro vybudování kariéry a díky králově přízni i pro majetkový vzestup rodu. Při pohledu na dosavadní působení Krajířů v království zjišťujeme, že moc rodu roste s královskou mocí. Tím se potvrzují slova Roberta Novotného: „*Službu u královského dvora často vyhledávaly ty rody, které se v Českém království zakoupily nedávno. Proniknout do zemských struktur pro ně bylo podstatně složitější než získat pozici na dvoře. Právě nesvázanost s domácí šlechtou představovala výhodu i pro panovníka, který se u těchto rodů nemusel bát přílišné stavovské solidarity (myšleno v politickém, nikoli sociálním smyslu slova). Logicky ovšem nemohlo jít o trvalejší stav. Příchozí šlechta si uvědomovala, že samotná pozice u dvora je sice zpočátku výhodnou investicí, ovšem postavení jí dlouhodobě negarantuje. Pozbytí panovnické přízně či výměna na královském stolci mohla znamenat rychlou ztrátu politické moci. Pojistkou proti této vratké pozici bylo zapojení do zemských struktur, které sice probíhalo pozvolným tempem, v delším horizontu ovšem představovalo bezpečnější záruku sociálního statutu. Toto sbližování se odehrávalo v několika rovinách – jazykové, majetkové, sňatkové, ale i běžnou komunikací jak v rámci širšího dvora, tak zemských úřadů.*“¹²⁷

¹²⁴ Ladislavův dvůr byl výhradně německý i v době jeho smrti. Rudolf URBÁNEK, *Konec Ladislava Pohrobka*, Praha 1924, s. 81.

¹²⁵ AÖG II., s. 190.

¹²⁶ AČ IX., s. 309 – 312.

¹²⁷ Robert NOVOTNÝ, *Dvorská a zemská hierarchie*, in: *Dvory a rezidence ve středověku*. MHB 1., Praha 2006, s. 152.

Další otázkou je stav krajířovských majetků v době, kdy se jich Wolfgang po svém příchodu ujal. Z pramenů je jasné, že všechny majetky, které Krajířové od roku 1379 získali, byly královskými lény. Tato situace trvala přinejmenším až do Wolfgangova příchodu. Ve svém testamentu z roku 1487 Wolfgang ani náznakem neuvedl, že by panství bylo stále v lenní závislosti. Tato závěť byla sepsána spolu s urbářem celého panství pro účely uspořádání dědictví. Jedná se o první verzi testamentu, protože Wolfgang sepsal do své smrti v roce 1491 ještě dvě pozměněné verze. Nicméně ve všech těchto dokumentech jsou statky uváděny jako *vlastní*. Při dělení majetku je psáno: „*A Lipoltovi a Jindřichovi, synuom svým, dal sem a tiemto listem dávám za pravý oddiel hrad Cornštýn a hrad zbořený Franštýn s městečky i s vesnicemi, s dvory...tak a potud, jakož ta zbožie na registrech pargamenových pod mú pečeti sepsána jsú, a toho aby oni uživali a tiem vládli svobodně jako svým vlastním, bez překážky mé i jiných svých bratří svých*“.¹²⁸ V případě druhé dědické dvojice je věta s uvedením děděných panství téměř identická.¹²⁹ Zajímavé je také Wolfgangovo ustanovení jak postupovat, když se někdo z bratrů rozhodne svůj díl prodat. V takovém případě „...*tehdy nemá mimo ně žádnému jinému prodati a má jim toho v trhu slušném popřieti. Pakli by žádný z nich kúpiti nemohl nebo nechťel, tehdy bude moci své, komuž bude chtieti, po vyjití toho čtvrt léta*“.¹³⁰ V případě lenních statků měl ale předkupní právo král, jak je to stanoveno ve smlouvě z roku 1381, která se týkala darování Landštejna a Bystřice Konrádovi z Krajku.¹³¹ Z formulací testamentu není právní statut majetků zcela zřejmý. O propuštění Cornštejna z manství má údaj August Sedláček v pozůstalosti. Učinil tak v roce 1493 král Vladislav Jagellonský, pravděpodobně za služby nejvyššího sudího moravského Lipolta z Krajku.¹³² Není jasné, zda ve věci ostatních držav došlo k podobnému kroku. Jako pravděpodobné by se mohlo zdát období kolem roku 1459, kdy Wolfgang (z Korutan přišel velmi dobře finančně zajištěn) přikupuje bílkovské panství od Zdeňka ze Šternberka. Proti tomuto brzkému datu hovoří fakt, že si Wolfgang ještě nemohl za tak krátkou dobu vybudovat pověst spolehlivého králova spojence, jakým se později stal. Jiří z Poděbrad se celou dobu své vlády snažil o rozšíření a posílení královských majetků. Poděbrad nedával královskou komoru do pořádku po celou dobu svého správcovství proto, aby se jich záhy zbavoval. Po dobytí Cornštejna Hynka Bítovského v roce 1465 získávají Krajířové za své zásluhy při obléhacích bojích hrad

¹²⁸ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga zKrajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominiav pozdním středověku.*, in: HG 34, Praha 2007, s. 80.

¹²⁹ Tamtéž. Rozdíly jsou pouze ve jménech osob a lokalit.

¹³⁰ Tamtéž, s. 81.

¹³¹ AKČ V., č. 19.

¹³² Pozůstalost Augusta Sedláčka ...

od Jiřího také „pouze“ jako léno a ne jako svobodný statek.¹³³ Jiná situace, která by umožňovala Wolfgangovi vyjmout své majetky z lenní závislosti, nastala po roce 1469. Českým králem byl totiž v Olomouci zvolen Matyáš Korvín. Matyáš, který podporoval katolickou opozici proti Jiřímu z Poděbrad, se snažil získat příznivce různými způsoby a to i penězi. Podařilo se mu tak „koupit“ i několik členů české strany.¹³⁴ I když Wolfgang z Krajku měl své majetky převážně na Moravě, kterou Matyáš reálně ovládal a nemusel si Krajíře získávat penězi, nevyklučoval bych Wolfgangovu aktivitu ve prospěch uherského krále. To mohlo nakonec vést k uvolnění rodových statků ze závislosti na králi.

Vraťme se nyní k politické situaci v Českém království na počátku 60. let. Léta 1460 až 1462 byla nejúspěšnějším obdobím vlády utrakvistického krále.¹³⁵ Jiřímu se podařilo konsolidovat království vnitřně i na mezinárodní politické scéně, kde se přiklání na stranu Fridricha III. a slibuje mu podporu proti Matyáši Korvínovi v boji o uherský trůn. V roce 1459 v Brně přísahal Jiří věrnost císaři a byl prohlášen za krále Koruny české. Jeho syn Viktorín byl povýšen mezi říšská knížata.¹³⁶

Prvním výrazným činem Wolfganga z Krajku na domácí politické scéně byla pomoc Jiřímu z Poděbrad při obléhání hradu Cornštejna Hynka Bítovského z Lichtenburka, který nechtěl krále respektovat. Hynkovi přál papež Pavel II., který vyzval moravské katolíky k neúčasti na celé akci. Obléhání Cornštejna začalo v červenci 1464 a skončilo v červnu následujícího roku. Kořeny sporu Kunštátů s Lichtenburky mají svůj původ v rozepři o úřad nejvyššího komorníka moravského zemského soudu. Komorníkem byl od roku 1437 Hynkův otec Jan z Lichtenburka. Po jeho smrti se však úřadu ujal Procek z Kunštátu, což Lichtenburkové těžce nesli. Když se Jiří z Poděbrad stal v roce 1451 zemským správcem, bylo jeho snahou navrátit některé lichtenburské statky královské komoře. V červenci 1457 ale Ladislav Pohrobek potvrdil držbu těchto majetků opět Lichtenburkům. Když v roce 1463 zrušil Pius II. kompaktáta, vznikla mezinárodní roztržka, ke které se jako utlačovaní katolíci připojili bratři Hynek a Štěpán z Lichtenburka. Přímo podporováni Piem II. vypověděli králi válku. Kvůli případným následkům tohoto odboje „vystřízlivěl“ Štěpán zejména po nátlaku moravských stavů. Ty nakonec na své náklady vystrojili zemské vojsko a oblehli lichtenburské državy – Strachotice a Cornštejn. Tento spor však nelze chápat jako nábožensky

¹³³ Jiří KACETL, *Cornštejn – hrad nad Dyjí*, Znojmo 2004, s. 15.

¹³⁴ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích, (1471-1526)*, díl I. a II., Praha 2001, s. 286.

¹³⁵ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 178.

¹³⁶ Josef MACEK, *Král Jiří a král Matyáš. Od přátelství k nepřátelství (1458-1469)*, in: ČČM 110, 1991, s. 302.

motivovaný - na straně stavů byly i katolíci.¹³⁷ Wolfgangova pomoc spočívala podle Jiřího Kacetla v poskytnutí zničeného hradu Frejnštejna moravskému vojsku. Frejnštejn je od Cornštejna opravdu nedaleko a výborně se tak hodil jako zázemí pro obléhací práce.¹³⁸ Wolfgang za svou podporu získal Cornštejn s panstvím jako léno od krále a podstatně tím rozšířil majetky na jižní Moravě.

Jako reakci na dobytí Cornštejna zahájil papež Pavel II. proti Jiřímu ostrou kampaň. Prohlásil sliby učiněné Jiřímu za neplatné a přislíbil Českému království katolického krále. Jiřího vyzval, aby se dostavil do Říma před papežský soud. To byla výzva, na kterou čekala domácí katolická opozice. V listopadu 1465 byla založena na Zelené Hoře Zdeňka ze Šternberka Zelenohorská jednota. V řadách jednoty stálo proti králi sto šestnáct šlechticů.¹³⁹ Situace vyústila ve druhou husitskou válku, která ve svých důsledcích trvala až do olomouckého míru v roce 1479.

V nastalých vojenských operacích se v pramenech setkáváme s Wolfgangem z Krajku po boku Jiřího z Poděbrad. Opět nás prameny přesvědčují o snaze Krajířů vytvořit pevnou vazbu na krále, která je pro prospěch rodu, jehož postavení není zakotveno v zemských úřadech, životně důležitá. V korespondenci mezi králem a Janem z Rožmberka je Wolfgang Krajíř „*wěrný náš milý*“, což je sice běžné oslovení leníka, ovšem ne v případě třetí osoby. Wolfgangova věrnost je tedy zdůrazněna.¹⁴⁰ O aktivnějším vystupování Wolfganga ve prospěch krále se zmiňuje Alois Šembera v souvislosti s událostmi na Moravě. I když uzavřela v červnu 1467 čtyři největší moravská katolická města obranný spolek se Zdeňkem ze Šternberka, nedokázalo se Brno zbavit královské posádky na Špilberku.¹⁴¹ O získání Špilberku se pokusil Istí Jan z Boskovic, ovšem neúspěšně. Posádka, které velel Wolfgang z Krajku, jeho úmysly prokoukla a Jana od města odehnala. Nicméně katolíci svůj pokus zopakovali a město dobyli. K Brnu musel poté přitáhnout kníže Viktorín a město opět obsadit posádkou věrnou králi.¹⁴²

Se vstupem Matyáše Korvína ke katolické koalici a jeho ovládnutím Moravy se k českému protikráli přidávají nejprve největší moravská královská města a po krátké době rovněž valná většina katolické šlechty. Bohužel nejsou k dispozici prameny konkrétněji

¹³⁷ Jiří KACETL, *Cornštejn – hrad nad Dyjí*, Znojmo 2004, s. 12.

¹³⁸ Tamtéž, s. 15.

¹³⁹ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 230.

¹⁴⁰ AČ V., s. 299, č. 45.

¹⁴¹ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 245.

¹⁴² Alois ŠEMBERA, *Historie pánů z Bozkovic a hradu Bozkova w Moravě*, Brno 1836, s. 46.

přibližující vystupování Wolfganga z Krajků. Patrně se přidal k Matyášovi spolu s většinou moravských stavů na počátku jeho vpádu do zemí Koruny. Sousedé v okolí krajířovských držav se po Matyášově vpádu do Čech stali členy jeho tábora, Jindřich z Hradce byl zakládajícím členem Zelenohorské jednoty a Jan z Rožmberka přistoupil k Matyášovi v srpnu 1468.¹⁴³ Wolfgang v roce 1472 přivěsil svou pečeť na listinu, ve které Jindřich z Hradce rozšiřuje práva Jindřichovu Hradci spolu se Zdeňkem ze Šternberka a Štěpánem z Lichtenburka.¹⁴⁴ To by mohlo naznačovat, že ve válce mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem, zachoval Wolfgang minimálně neutralitu. Vzhledem k rozložení krajířovských majetků především na jižní Moravě, která byla pod vládou Matyáše, by tento postup byl vcelku logický.

V nastalém víru válečných událostí druhé husitské války se s Wolfgangem setkáváme pouze v souvislosti událostí nepolitických a to velmi poskrovnu. Po rozšíření svých panství a získání přízně Jiřího z Poděbrad bylo nepochybně jeho snahou určitým způsobem právně zakotvit rodovou příslušnost k nejvyššímu stavu. To si Wolfgang zajistil svou angažovaností u moravského zemského soudu.¹⁴⁵ U soudu je doložen roku 1464, 1475, 1486 a 1487.¹⁴⁶ Sedění u zemského soudu převzal po Wolfgangovi smrti v roce 1490 syn Lipolt, který se později stal nejvyšším sudím moravským.¹⁴⁷

Wolfgang se postavení Krajířů v řadách nejvyšší šlechty snažil pojistit také chytrou sňatkovou politikou. Jeho dceru Johanku si vzal v roce 1477 Jan Tovačovský z Cimburka, který na brněnském sjezdu v roce 1478 zastupoval spolu s dalšími Vladislava Jagelonského.¹⁴⁸ Po Janově smrti byla provdána za Jana ze Šelenberka a Kosti.¹⁴⁹ Wolfgang byl také poručíkem dcer Konráda Krajíře, který byl hlavou rodu v Korutanech. Šlo o Konrádovy dcery Afru a Apolenu.¹⁵⁰ O Apoleně je známo, že byla někdy před rokem 1480

¹⁴³ Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín, (1443-1490)*, České Budějovice, 2009, s. 133.

¹⁴⁴ AČ IX., s. 332.

¹⁴⁵ Účastí na zemském sněmu mohl šlechtic také sledovat jistou „kodifikaci“ svého rodu mezi špičky aristokracie. Veronika SLEZÁKOVÁ, *Počátky a vývoj nejstarších moravských landfrýdů*, in: *Časopis Matice moravské (dále ČMM) CXX/ č. 2*, str. 315 – 336. Stejnou myšlenku, jakési písemné ustavení nejvyšší šlechty, vidí Robert Novotný v samotné existenci zemských soudů. U soudu zasedali příslušníci panstva, čímž dávali najevo, že jsou součástí nejvyššího stavu. S velikou nelibostí nesli pozdější pronikání nižší šlechty do soudních lavic. Zemský soud byl na rozdíl od sněmu mimo pravomoc krále. Robert NOVOTNÝ, *Úloha zemského soudu na formování panského stavu*, in: *Colloquia mediaevalia Pragensia 9*, Praha 2007, str. 241 – 250.

¹⁴⁶ AČ VII., 525.

¹⁴⁷ Jakob STIPPEL, *Landstein vom Jahre 1433 bis auf die Gegenwart*, in: *Jahres Bericht*, Gymnasium Eger 1896, s. 3.

¹⁴⁸ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 435.

¹⁴⁹ Rok svatby má v pozůstalosti August Sedláček.

¹⁵⁰ Friedrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, in: *Archiv für Diplomatik*, Wien 2000, s. 236.

provádána za Albrechta z Boskovic.¹⁵¹ Svazky s rodem boskovických byly pochopitelné – boskovičtí stáli z moravských šlechticů nejbližší k Matyášovi, což jim umožňovalo obsazovat nejvyšší úřady a hodnosti.¹⁵² Z výše uvedených událostí lze usuzovat, že Wolfgang byl obrátným diplomatem a své pozice upevňoval jak na stranu Korvínovu, tak na stranu Vladislava Jagelonského a to před olomouckou smlouvou z roku 1479.

V roce 1487 se Wolfgang z Krajku rozhodl pro sepsání testamentu, kterým by uspořádal dědictví pro své potomky. 5. března 1487 nechal sepsat urbáře tří krajířovských panství pro účely přesného majetkového rozdělení. Ve stejný den byla sepsána závěť, ve které určil, kdo z jeho potomků bude dědit jednotlivá panství. Vzhledem k početnosti synů musel Wolfgang rozdělit panství vždy do dvojice. Synům Lipoltovi a Jindřichovi přenechal hrad a panství Cornštejn a Jiřímu a Konrádovi Landštejn a Bílkov. Sobě si k doživotnímu užívání ponechal Bystřici (dnes Novou Bystřici) a Dačice. Myšleno bylo i na nezletilé dcery Anežku, Zbyňku a Aničku, kterým odkazuje věno 600 zlatých uherských v případě svatby.¹⁵³

O dva roky později, 22. října 1489, Wolfgang sepisuje další závěť. V této listině odkazuje svým synům i pro sebe ponechané panství Bystřice a Dačice a upřesňuje rozdělení vesnic mezi obě strany dědického řízení.¹⁵⁴

Poslední úpravu dědictví provedl Wolfgang 20. prosince 1490. Tato závěť byla pořízena zcela jistě těsně před smrtí Wolfganga z Krajku. Zde bylo provedeno rozdělení rodových klenotů synům Jiřímu a Konrádovi a zajištění důchodu 10 zlatých uherských pro dcery Alenu a Markétu, které vstoupily do kláštera. Synům byla uložena povinnost vydržovat kaplana v kapli sv. Barbory v Bystřici a byla určena výše platu kněžím, žákům a chudým.¹⁵⁵

Krátce po smrti Wolfganga z Krajku, 23. května 1491, již musel nejvyšší kancléř Jan ze Šelmberka (druhý manžel Johanky z Krajku) řešit spor mezi bratry o rodové dědictví. Šlo především o přerozdělení plateb sestrám a o přesun některých lokalit pod správu druhé bratrské dvojice.

¹⁵¹ 24. listopadu 1480 pohání Albrecht z Boskovic Wolfganga z Krajku, aby zaplatil věno. Pozůstalost Augusta Sedláčka ...

¹⁵² Asi nejznámější je Olomoucký biskup Tas z Boskovic či Tasův bratr Dobeš. Tragickou postavou je Matyášův kancléř Jaroslav z Boskovic, jehož kariéra na královském dvoře skončila popravou. Antonín KALOUS, *Služba Boskovických u Matyáše Korvína*, in: Acta Universitatis Palackinae Olomouensis 33, Olomouc 2007, s. 97.

¹⁵³ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s. 81.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 82.

¹⁵⁵ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s. 84.

Osud rodu po smrti Wolfganga z Krajku spočinul tedy na bedrech čtyř synů, kteří byli díky svému otci velmi dobře hmotně zabezpečeni. To byl nejdůležitější předpoklad pro vykročení do vyšších politických sfér. Ze všech sourozenců se nejvýrazněji prosadil Lipolt z Krajku, který se stává nejvyšším sudím moravským. Z druhé bratrské dvojice převzal dominantní roli Kunrát z Krajku, který se po brzké smrti svého bratra Jiřího (+1492) stal poručníkem jeho dětí a roku 1515 byl radou komorního soudu. O dva roky později se stal hejtmanem boleslavského kraje. Tyto úřady ovšem vyplývaly z držení Boleslavi, Rohozce a Brandýsa v severních Čechách. Na Kunráta převedla v roce 1513 tyto majetky sestra Johanka z Krajku, vdova po Janovi ze Šelmberka (+1500).

6.2 Osobnost Wolfganga z Krajku

První otázka, která se nabízí k osobě Wolfganga z Krajku, je otázka náboženská. Vzhledem k výrazné podpoře Jiřího z Poděbrad, náboženskou orientací dcery Johanky (pozdější podporovatelky Jednoty bratrské) nebo kvůli sblížení s rodem Tovačovských z Cimburka se může zdát, že se Wolfgang sám mohl stát utrakvistou. Při hledání této odpovědi může pomoci Wolfgangův testament. Pouze pomoci z toho důvodu, protože utrakvismus byl v patnáctém století ještě moc „mladý“ nato, aby se jeho odlišnost promítla do testamentu. Jsem ale přesvědčen, že o Wolfgangově neochvějném katolicismu nemůže být pochyb. Z Korutan přišel nepochybně po dovršení plnoletosti a jistě také s prvními politickými zkušenostmi, které nabyl při vykonávání úřadů v Korutanech. O českých utrakvistech asi neslyšel nic chvályhodného. Jeho strýc Leopold s husity tvrdě bojoval, o čemž Wolfgang nepochybně věděl a stejně tak věděl, jaké škody husité Krajířům napáchali. Stejně tak podpora Jiřího z Poděbrad nemohla mít na Wolfgangovu konfesi vliv. V nejbližším okolí Jiřího z Poděbrad působilo mnoho katolíků a Jiří by zcela v souladu se svou náboženskou politikou nikoho ke konverzi nenutil. Wolfgangův syn Konrád se jako sestra Johanka stal zastáncem Jednoty, ale až dlouho po otcově smrti. Navíc je Konrád člen rodu, který na své panství zve řád paulánů a zakládá nedaleko Bystřice první klášter tohoto řádu v Českém království.¹⁵⁶

Wolfgangův katolicismus mohou potvrdovat i některé pasáže z testamentu. Je to zejména starost o záduší, kdy měli faráři „...každý rok čtyřikrát službu činiti za duše předkuov

¹⁵⁶AČ X., s. 435; Stanislava NOVÁKOVÁ, *Poznámka k historii Kláštera u Nové Bystřice*, Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska 16, Jindřichův Hradec 2004, s. 26.

našich.“ Také umístění dcer Aleny a Markéty v klášteře by napovídalo, že Wolfgang byl katolík.¹⁵⁷

Další otázkou je umístění Wolfgangova hrobu. Všichni jeho předci byli pochováni za hranicemi a to i strýc Leopold, který strávil většinu svého života v Čechách. Nakonec se ale nechal pohřbít v Rakousku, s Čechami se pravděpodobně nikdy neztotožnil a do své smrti se považoval za „Němce“. Místo Wolfgangova posledního odpočinku sice není známo, je však velmi pravděpodobné, že se nachází v kostele sv. Petra a Pavla v Nové Bystřici. Tento kostel s kaplí sv. Barbory plnil podle závěti roli rodové nekropole.¹⁵⁸

Rod Krajířů z Krajku byl počítán mezi starodávné šlechtické rody a během 15. století můžeme na Wolfgangovi pozorovat opravdu dokonalé počestění, což nám dokazuje česky psaná závěť. Toto sžití s novým prostředím ovšem neznamená, že by Wolfgang ztrácel kontinuitu se svými korutanskými předky. V testamentu nařizuje činit bohoslužby za své předky čtyřikrát do roka. Spojitost s předky je také zřetelná v pojmenování svých dětí. Svě nejstarší syny pojmenoval Konrád a Lipolt (Leopold) po svém dědovi, otci a strýci a nerefletoval na svou dobu běžně používaná křestní jména ve šlechtických rodinách.¹⁵⁹ Pro své potomky se naopak jeho jméno stává jménem rodovým a v následujících generacích se několikrát opakuje.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s. 85.

¹⁵⁸ Robert ŠIMŮNEK, *Paměť a tradice v prostředí české šlechty v pozdním středověku*, in: MHB10, Praha 2005, s. 213.

¹⁵⁹ David PAPAJÍK, *Šlechtická jména v českých zemích ve 14. – 16. století*, MHB 10, Praha 2005, s. 251.

¹⁶⁰ Robert ŠIMŮNEK, *Rodová jména, příjmy a rodové tradice české šlechty v pozdním středověku*, in: Acta Onomastica XLVI, Praha 2005, s. 121.

7. Vývoj panství pánů z Krajků v průběhu 15. století

7.1 Vývoj šlechtických majetků v 15. století

15. století, zejména jeho první polovina, přineslo díky husitským válkám hluboké změny v pozemkovém vlastnictví v Čechách, v menší míře na Moravě.¹⁶¹ Šlechta dostala příležitost podstatně rozšířit svá panství a to především získáním církevních majetků nebo majetků královských. Katolická církev ztratila během husitských válek až 90 procent všech majetků ve prospěch šlechtických stavů.

Získávání církevního majetku se většinou dělo pod záminkou „ochrany“ ze strany světského držitele, která byla navíc zajištěna právním dokumentem. Ten mohl vystavit panovník nebo sama církevní instituce. Z „ochránce“ se pak stal pozemkový vlastník a vše proběhlo naprosto legálně.¹⁶²

Tuto nepřehlednou situaci měly vyřešit revindikace zemským soudem. Soudy, které by nové majetkové uspořádání intabulovaly do zemských desek, však od roku 1419 nezasedaly a ani první snaha o revindikaci nejasných majetkových přesunů v roce 1436 nebyla úspěšná. Situace se po krátkodobém obsazení dvorského a zemského soudu vrátila opět do stavu z let 1419-1436 a setrvala tak až do listopadu 1453.¹⁶³

Po příchodu a korunovaci Ladislava Pohrobka českým králem v říjnu 1453 se přičiněním zemského správce Jiřího z Poděbrad sešla „zvláštní komise stavovská k tomu aby všechny zápisy takové registrovala i o pravdě aneb podvodu při nich se přesvědčila“.¹⁶⁴ Komise zasedala v roce 1453 a 1454.¹⁶⁵ O personálním obsazení komise Josef Petráň píše: „...revindikaci královského církevního jmění měly provádět komise stavovské, jejímiž členy byli vesměs aristokrati, kteří sami se podíleli na zcizení uvedeného zboží“. Dále také autor

¹⁶¹ Ve své práci se snažím rozlišovat význam pojmů držba a vlastnictví podle definic Jaroslava Mezníka: „Šlechtické majetky neměly stejnou povahu: někdy šlo o alody, a těch byla většina, někdy o léna a zástavy. Novější literatura proto začíná rozeznávat vlastnictví, tedy vrchní právo nad majetkem, a držbu, tedy skutečné ovládnutí nějakého majetku. U alodů pochopitelně držba a vlastnictví splývá, u lén a zastavených statků byla jedna fyzická nebo právní osoba vlastníkem, druhá držitelem.“ Jaroslav MEZNÍK, Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století, in: Sborník historický 37, Praha 1990, s.

¹⁶² Josef PETRÁŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: Acta universitatis carolinae – Philosophia et Historica I, Praha 1976, s. 28.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ AČ I., s. 493.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 493-546 a AČ II., s. 175-208 a 444-481.

poznává, že mezi aristokraty bychom těžko hledali jednotlivce, který by se bez ohledu na svou politickou či církevní orientaci na majetkových přesunech nepodílel.¹⁶⁶

Výsledkem činnosti revizitačních komisí byla legalizace majetkových změn vzniklých v průběhu husitských válek. Majetkově posílena byla jak šlechta vyšší, tak i šlechta nižší. Zkrátka přišla královská města, která držela majetky bez zápisu. S výsledkem byla spokojena utrakvistická i katolická šlechta.¹⁶⁷

Celé 15. století bylo hlavním cílem šlechty přeměnit statky manské či statky získané jako zástava za poskytnutou pomoc, ve statky svobodné. Usilovala o neomezenou dědičnost a osvobození svých nemovitostí od zásahů panovníka nebo stavovské obce.¹⁶⁸ Tyto touhy se nemohly naplnit během vlády Jiřího z Poděbrad, který významně posiloval královskou moc. Změna ve prospěch aristokracie přišla až ke konci 15. století. V roce 1484 se nejprve na Moravě v podstatě vzdává Matyáš Korvín práva odúmrti výměnou souhlas s vypsáním zemské berně).¹⁶⁹ V Čechách se Vladislav II. vzdal odúmrti až po nátlaku šlechty v roce 1497. Tímto aktem se čeští pánové a rytířstvo dostali o kus dále než Moravané, protože v Čechách se podařilo prosadit dědictví i po přeslici. Vzniklou výhodu se Moravanům podařilo srovnat až za Rudolfa II.¹⁷⁰

7.2 Geografická poloha panství

Jádro krajířovského panství se od roku 1381 rozkládalo v jihovýchodních Čechách a na jihozápadní Moravě. Dominium v jižní části Koruny české se rozprostíralo v kopcovité krajině dnešní Javořické vrchoviny, která je sevřena na západě Třeboňskou pánví, na severu Křemešnickou vrchovinou a na východě Jihlavskými vrchy. Střední výška oblasti je 600 metrů, nejvyšší bod novobystřické oblasti je Vysoký Kámen s výškou 738 m. n. m. Do sledovaného území se vlamuje nejsevernější bod Rakouska, který se nachází asi 6 km západně od Nové Bystřice. Oblast protíná severojižním směrem hlavní evropské rozvodí Labe – Dunaj.

Pro přesnější vymezení rodových enkláv Krajířů z Krajku pro konec 14. století si musíme uvědomit, že panství se nacházelo při českorakouské hranici, která zároveň tvořila

¹⁶⁶ Josef PETRÁŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: Acta universitatis carolinae – Philosophia et Historica 1, Praha 1976, s. 28.

¹⁶⁷ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI., 1437-1526*, Praha 2007, s. 118.

¹⁶⁸ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích, (1471-1526)*, díl I. a II., Praha 2001, s. 416.

¹⁶⁹ Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín, (1443-1490)*, České Budějovice, 2009, s. 187.

¹⁷⁰ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích, (1471-1526)*, díl I. a II., Praha 2001, s. 417.

jižní hranici panství. Popsat, jak zemská hranice vypadala v 15. století či hranici jen přibližně načrtnout není jednoduché. Popisovaná oblast patřila kvůli pohraničnímu a klimatickému charakteru mezi nejpozději kolonizovaná území pomezí hvozdu. V období největšího rozmachu kolonizace docházelo ke kultivaci krajiny z obou stran hranice, v našem případě především ze strany rakouské. V roli kolonizátorů na dolnorakouské straně hranice vystupují hrabata z Raabsu a jejich manové Zöbingové.¹⁷¹ Potřeba přesnějšího vytyčení nastala až při setkání kolonizátorů, jejichž vzájemným konfliktům se tím předcházelo. V oblasti Landštejnska a Novobystřicka začala kolonizace krajiny přibližně v průběhu druhé poloviny 12. století. Masovější osídlovací proces se však odehrál až během první poloviny 14. století.

Hranice české Koruny s rakouskou markou byla stanovena císařem Fridrichem I. v roce 1179 na říšském sněmu v Chebu.¹⁷² Až do 13. století byla vedena severněji než dnes a ve sledované oblasti tvořila jakýsi výběžek kopírující potok Hostice, jehož nejsevernějším cípem byl Vysoký kámen, nedaleko vesnice Kaproun. Od Vysokého kamene se směrem k východu hranice opět stáčela k jihu. Vysoký kámen (v německých pramenech Merkl) značil staré trojmezí, protože zde začínala také hranice česko-moravská. Tato lokace rakouských hranic potvrzuje, že správní centrum panství, Landštejn, bylo pevností původně rakouskou. Navíc pozůstatek starého rozdělení se zachoval v církevní organizaci, protože nedaleké Staré Město patřilo ještě v 15. století k děkanátu světskému.¹⁷³ Kdy bylo Landštejnsko připojeno k Čechám se neví, nejpozději však v roce 1259, kdy hrad drží Oldřich z Lomnice.¹⁷⁴ Přesné vytyčení hranic přišlo až mnohem později zásluhou pražského purkrabího Volfa Krajíře. Díky podpoře Habsburků ve šmalkaldské válce si u Ferdinanda I. vymohl v roce 1548 ustavení hraniční komise. Po ukončení průzkumu terénu sepsala komise 1. května 1549 závěrečný protokol o pevném ustavení hranic. Výsledkem byl posun hranice na jih ve prospěch Krajířů, což umožnilo další rozvoj rybníkářské činnosti v okolí.¹⁷⁵

Zemská hranice však zdaleka neměla ve středověku význam jako v současnosti. O tom se můžeme přesvědčit i na panství Krajířů. Podle urbáře z roku 1487 se totiž dvě vesnice nacházely za zemskou hranicí. Středověká ves Limbach byla dokonce hluboko na rakouském

¹⁷¹ Luděk JIRÁSKO, *Osídlení Novobystřicka v době předhusitské*, in: HG 11., Praha 1977, s. 211.

¹⁷² Vladimír KUCHYŇKA, *K historii zemské hranice na Novobystřicku*, in: Jindřichohradecký vlastivědný sborník 11, Jindřichův Hradec 1999, s. 22. Mimo přesnějšího vymezení českorakouských hranic zde byla potvrzena rakouská svrchovanost nad Vitorazskem, oblastí se značným českým osídlením.

¹⁷³ Dnes Staré Město pod Landštejnem.

¹⁷⁴ Ladislav HOSÁK, *Moravsko-rakouská hranice ve středověku*, in: ČSPSČ LXVII., Praha 1960, s. 78.

¹⁷⁵ Vladimír KUCHYŇKA, *K historii zemské hranice na Novobystřicku*, in: Jindřichohradecký vlastivědný sborník 11, Jindřichův Hradec 1999, s. 24 – 25.

území (asi 40 km), dnes je součástí města Zwettel.¹⁷⁶ A stejně měla vůči svému držiteli stejné povinnosti jako ostatní obce. V případě vsi Šatice (dnes Schaditz) se dá pochybovat, zda ves patřila do Rakous či na Moravu. V urbáři je sice uvedena jako „Šatice“, leží však za Dyjí, která pravděpodobně tvořila hranici v Podyjí. To však nic nemění na tom, že své povinnosti musela odvádět Krajířům v Českém království.¹⁷⁷

7.3 Přehled panství Krajířů z Krajků do roku 1490

K určení krajířovských majetků od konce 14. Do konce 15. století nám mohou pomoci dva důležité prameny. Prvním je listina sepsaná v roce 1459, druhým potom urbář sestavený v roce 1487. Z roku 1459 máme k dispozici kupní smlouvu uzavřenou mezi prodávajícím Zdeňkem ze Šternberka, který tou dobou zastával jako poručník hradecké pány, a kupujícím Wolfgangem z Krajků. Předmětem listiny je zakoupení panství bílkovského.¹⁷⁸ Druhým pramenem je urbář krajířovského panství sepsaný Wolfgangem z Krajků pro účely dědického řízení z roku 1487. Urbář je kompletní soupis majetků s vesnicemi, dvory a také rybníky. Ke každé lokalitě jsou přesně vyjmenovány dávky, v případě naturálních i bližší specifikace např. mázy ovsa či počty vajec, sýrů apod., které byly určeny k pravidelné platbě.¹⁷⁹

Pomocí tohoto pramene jsme schopni retrospektivně rekonstruovat postupné rozrůstání šlechtického majetku po celé 15. století, zejména v jeho druhé polovině. Pokud tedy z Wolfgangova soupisu panství vyškrtáme sídla, které jsou uvedeny v kupní smlouvě z roku 1459, získáme v hrubých obrysech panství Krajířů patřící před rokem 1459.

Landštejn a Bystřice

Landštejnské panství bylo po smrti Viléma z Landštejna rozděleno na dvě části mezi jeho syny. Východní část s hradem Landštejnem dostal Litold. Toto území bylo na východě ohraničeno majetky pánů z Hradce. Západní část s centrem v Bystřici zdědil Ojř a jeho území na západě ohraničoval tok Kostěnického potoka.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajků (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s. 76.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 72.

¹⁷⁸ AČ IX., s. 309 – 312.

¹⁷⁹ Tímto urbářem a celou Wolfgangovou poslední vůlí se ve svých studiích zabývali Josef PELIKÁN, *Dělení zboží Krajířů z Krajků v roce 1487*, ČSPSČ XXXVI., 1929, s. 133-142 a Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajků (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s. 45 – 92. Pro účely mé bakalářské práce jsem používal přepis listin vydaných v přílohách ke článku Roberta Šimůnka.

¹⁸⁰ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajků (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s. 240 – 241.

V roce 1379 získal Konrád z Krajku lénem od Václava IV. město Lomnici s hradem (dnešní Lomnice nad Lužnicí), za kterou v roce 1381 dostal panství Landštejn a Bystřici. Držba Lomnice byla tehdy krátkodobou epizodou a skončila roku 1381. Krajířové ji však v průběhu husitských válek získali ještě v roce 1423, kdy ji jako zástavu za 6852 kop grošů zapsal Zikmund Lucemburský Leopoldovi z Krajku.¹⁸¹

Ziskem landštejnského a bystřického panství se oba celky díky jednomu majiteli opět spojují a správním centrem se stává Landštejn.¹⁸² Z pozdějších pramenů vydaných ve druhé polovině 15. století je zřejmé, že role centra panství a sídla hlavy rodu přešla postupem času na Bystřici, která byla pohodlnější a měla blízkou vazbu na městské prostředí.¹⁸³ Za vše hovoří fakt, že všechny listiny sepsané v souvislosti s posledním pořízením Wolfganga z Krajku byly „dány“ právě v Bystřici a po rozdělení všech ostatních majetků svým synům si ponechal právě Bystřici k doživotnímu užívání.¹⁸⁴

Tyto rodové majetky byly až do šedesátých let 15. století také nejzápadnějším územím pod správou Krajířů. Zde totiž měli v sousedství mocné Rožmberky, což se neobešlo bez konfliktů. Důkazem můžou být drobné války mezi Oldřichem z Rožmberka a Leopoldem z Krajku na hranicích panství nebo Oldřichova snaha zbavit Leopolda budějovického hejtmanství.¹⁸⁵ K jisté „expanzi“ na západ došlo až přičiněním finančně velmi dobře zajištěného Wolfganga z Krajku. Zisk několika lokalit západním směrem do konce 15. století je v pramenech zachycen.¹⁸⁶ Z expanze západním směrem do krajiny kolem obce Lutová později těžil Wolfgangův vnuk Volf Krajíř, který začal podnikat v rybníkářství, v němž se Krajířové proslavili stejně jako Rožmberkové nebo páni z Hradce. K tomu ale došlo až za vlády Ferdinanda I.¹⁸⁷

Cornštejn

Ve Wolfgangově urbáři se setkáváme také s Cornštejnem. Tato zřícenina gotického hradu nad Dyjí (dnes nad Vranovskou přehradou) se nachází 1 km západně od dnešního

¹⁸¹ Pozůstalost Augusta Sedláčka ...

¹⁸² AKČ V., č. 19, s. 14.

¹⁸³ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku.*, in: HG 34, Praha 2007, s. 60.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 64, 80, 82, 84.

¹⁸⁵ *Popravčí kniha Pánův z Rožmberka*, ed. František Mareš, Praha 1878. s. 15, AČ III., s. 6.

¹⁸⁶ Jde například o koupi dvora ve vsi Cep z roku 1465. AČ IX., s. 323.

¹⁸⁷ Vladimír KUCHYŇKA, *K historii zemské hranice na Novobystřicku*, in: Jindřichohradecký vlastivědný sborník 11, Jindřichův Hradec 1999, s. 22.

Bítova. Postaven byl ve stejné době jako Frejšten aby posílil obranu Bítova. Staviteli byli Bítovští z Lichtenburka, kteří se zde usazují na přelomu 13. a 14. století. První písemná zpráva o existenci Cornštejna je z roku 1343, kdy je zahrnut mezi bítovskými lény při dělení rodového majetku.¹⁸⁸ Pevnost získali Krajířové od jejího dobytí vojskem Jiřího z Poděbrad. Obléhání se zúčastnil Wolfgangův syn Jindřich. V roce 1465 udělil pevnost Jiří z Poděbrad Wolfgangovi jako léno za pomoc při zdolávání Hynka z Lichtenburka. Hrad byl posléze opraven a stal se centrem frejštejnského panství, protože Frejštejn byl touto dobou pravděpodobně neobyvatelný. Cornštejn je jediným významným hradem v rukách Krajířů, o kterém víme, kdy byl zbaven manské povinnosti. To učinil až Vladislav II. Jagellonský ve prospěch nejvyššího sudího moravského Lipolta z Krajku v roce 1493.¹⁸⁹

Frejštejn

Centrem panství na jihozápadní Moravě byl do získání Cornštejna roku 1465 hrad Frejštejn. Tento hrad se nacházel na pravém břehu řeky Dyje nad Vranovskou přehradou, dnes jsou patrné pouze pozůstatky. V jeho podhradí se rozkládá obec Podhradí nad Dyjí, v urbáři uvedena jako ves Franštýn. Frejšten je jedno ze sídel jihozápadní Moravy, které bylo založeno rakouskými šlechtici. Zakladateli pevnosti byli příslušníci rodu z Trnavy (Thürnaui), která se nachází nedaleko. Z trnavského rodu, který měl ve svém erbů tři leknínové listy, pocházel Vikart z Trnavy. Vikart působil ve službách Přemysla Otakara II. Hrad byl založen v polovině 13. století a patří tak k nejstarším šlechtickým fundacím na jižní Moravě. K roku 1251 se objevují bratři Hartleb a Gaytmar. Právě podle Gaytmara se hrad jmenuje, protože byl synem jakéhosi Ulrycha Libera – řečeného německy Frei.¹⁹⁰

Tuto gotickou pevnost získal Leopold z Krajku jako zástavu od císaře Zikmunda v roce 1422. Císař v této době potřeboval velké finanční prostředky pro náročnou válku proti husitům, touto zástavou získal 1500 kop grošů.¹⁹¹ Ovšem Frejštejn nebyl jediná lokalita, kterou tímto způsobem Leopold získal. Rok poté zastavuje Zikmund královské město Lomnici, kterou držel již Leopoldův otec Konrád v letech 1379 - 1381. Vše s podmínkou, „*že má k potřebě královské vždycky otevřen býti*“. Ani Frejštejn ani Lomnice však nejsou

¹⁸⁸ Ladislav HOSÁK, *Listinné prameny k dějinám panství a hradu Cornštejna*. In: Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka, svazek 2, Moravské Budějovice 2008, s. 97-99 a Miroslav PLAČEK, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2001, s.159-161.

¹⁸⁹ Pozůstalost Augusta Sedláčka ...

¹⁹⁰ Ladislav HOSÁK, *Listinné prameny k dějinám panství a hradu Frejštejna*. In: Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka, svazek 2, Moravské Budějovice 2008, s. 102-103. Obsáhleji Miroslav PLAČEK, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2001, s. 207-208.

¹⁹¹ *Zbytky register....*, č. 843, s. 120.

uvedeny v revindikačních zápisech z roku 1453 a 1454, což může svědčit o jejich neúplnosti, protože Frejštejn Krajířové drží i na konci 15. století.¹⁹²

Osud Frejštejna v průběhu 15. století je neznámý. Krátce po převzetí v roce 1422 bylo zesíleno hradní opevnění, což bylo vzhledem k Leopoldově válečnému protihusitskému vystupování pochopitelné. Na počátku čtyřicátých let byl hrad vykoupen moravskými stavy a byl rozbořen. Důvodem se stalo využívání Frejštejna loupeživým rytířem.¹⁹³ V době této události je pánem rodinných majetků v Čechách a na Moravě Jan z Krajku, bratr zemřelého Leopolda a Konráda. Jan používal ve čtyřicátých letech 15. století predikát z *Frejštejna*.¹⁹⁴ Ke konci století byl Frejštejn označován jako „*hrad zbořený Franštýn*“.¹⁹⁵

Pražské majetky Konráda z Krajku

Vzhledem k politické činnosti konané ve prospěch Václava IV., která byla nepochybně časově velmi náročná, se s osobou Konráda z Krajku v souvislosti s majetkovými přesuny v pramenech téměř nesetkáváme.¹⁹⁶ Je možné, že záležitosti ve spravování panství měl po dobu otcovy nepřítomnosti na starosti některý z Konrádových synů. Syn Konrád se pravděpodobně angažoval v Korutanech, proto dostal na starost správu panství jeho bratr Leopold. To usuzuji podle jejich četnosti výskytu v pramenech spojených buď s územím rakouským v případě Konráda, nebo českým v případě Leopolda. Z ostatních sourozenců máme později zprávy ještě o Janovi z Krajku. V českých pramenech vystupuje až po roce 1433, tedy po smrti bratra Leopolda.¹⁹⁷

Pro svůj pobyt u královského dvora v Praze měl Konrád k dispozici dům na Malé Straně. Šlo o stejný dům, ve kterém během svého pobytu u pražského dvora bydlel mohučský arcibiskup. Dům prodal v roce 1379 královskému podkomořímu Mikuláši z Borotína a Mikuláš jej v roce 1381 prodal Konrádovi z Krajku.¹⁹⁸ Stejně tak patřil Konrádovi dvůr po

¹⁹² AČ I., s. 493-546 a AČ II., s. 175-208 a 444-481.

¹⁹³ Miroslav PLAČEK, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2001, s. 207-208. Ovšem kdo od koho hrad kupoval není jasné. Vzhledem k tomu, že hrad měl statut královské zástavy, tak ho nemohli prodat, pouze se svolením panovníka. Určitou výjimku můžeme ale udělat v našem případě. Ve 40 letech 15. století bylo u nás interregnum, královskou moc vykonávaly stavy seskupené v landfrýdech.

¹⁹⁴ Například zápis z moravského sněmu z roku 1440 *Jan z Krajku a z Vranštajna*, AČ X., s. 258, dále jsou četné žaloby v knihách půhoných. Zde se vyskytuje jako „...*Jan Krajíř seděním na Frenkštejně a jmenovitě z Cizkrajova*...“. *Libri citationum et sententiarum III/1* (1417-1448), Tomus III., ed. Vincetius Brandl, Brno 1878, č. 967 a 968, s. 215.

¹⁹⁵ Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s. 70.

¹⁹⁶ Listin Konráda z Krajku, které se týkají majetkových přesunů, není mnoho. V pramenech se setkáváme například s intabulací vsi Mutěšovice z 7. 7. 1386 do zemských desek (Pozůstalost Augusta Sedláčka...) a s prodejem vsi Heřmanec z 18. 6. 1391. CDM XV., s. 282.

¹⁹⁷ AČ X., s. 258.

¹⁹⁸ Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy III.*, Praha 1871, s. 111.

Zbyňkovi Zajícovi z Hasenburka na Novém Městě pražském. K němu patřili také vinice a několik nemovitostí v oblasti dnešní ulice Na Slupi. Dvůr Konrád prodal v roce 1383. V této ulici také stála kaple sv. Michala, kterou Konrád obdaroval v roce 1387 svými pražskými pozemky.¹⁹⁹ Nicméně uvedené pražské domy úzce souvisely s osobou Konráda jako královského hofmistra a nemůžeme je tak pokládat za majetky rodové.

Drosendorf

Asi šest kilometrů proti proudu řeky Dyje, tj. jihozápadním směrem od Frejštejna, rakouské straně město Drosendorf. Ve třicátých a čtyřicátých letech 15. století byla i tato rakouská oblast v rukách Krajířů. Hejtmanem Fridricha III. v tomto příhraničním městě byl nejprve Leopold a později výše zmiňovaný Jan z Krajku (červen 1444).²⁰⁰ Jan je jmenován jako „...*Jan von Kraig, sein* (Fridrichův) *Hauptmann zu Drosendorf...*“.²⁰¹ Stejně tak se objevuje v dopise Oldřichovi z Rožmberka z 5. září 1444. Zde se podepisuje jako „*Jan von Kraig, obrister drugsecz in Kernden, haubtmann ze Drosendorf*“.²⁰² Drosendorf byl držen Krajíři krátkodobě. Ještě v lednu 1441 je hejtmanem Konrád Eicinger.²⁰³ V červenci 1449 je hejtmanem Fridricha III. již Osvald Eicinger.²⁰⁴

Těžko říci, zda můžeme obsazení úřadu hejtmana v Drosendorfu, který je od Frejštejna opravdu nedaleko, dávat do souvislosti s rodovými majetky v Podýjí. Obsazení hejtmanství bylo záležitostí Fridrichovou. Jan z Krajku ale mohl být pro tento úřad ideální postavou kvůli znalosti moravských poměrů, stejně tak, jako jeho bratr Leopold.

7.4 Majetkový rozmach rodu po příchodu Wolfganga z Krajku

Pro vývoj panství po příchodu Wolfganga z Krajku je nezbytné opět nahlédnout do vydaného urbáře a do kupní smlouvy z roku 1459. Díky těmto pramenům si můžeme udělat hrubou představu o razantním rozšíření rodových majetků v roce 1459. Podle urbáře z roku 1487 byl majetek Krajířů rozdělen na tři díly s centry v Bystřici, na Cornštejně a na Landštejně. K Bystřici, kterou si Wolfgang ponechal k užívání do své smrti, měly povinnosti tyto obce: Cep, Žiče (Žiteč), Kunějov, Purštal (Hradiště), Lhota, Peršlák (Nový Vojířov),

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 241.

²⁰⁰ Jediná zmínka o Leopoldově hejtmanství v Drosendorfu je datovaná k 10. říjnu 1432, necelý rok před jeho smrtí. Pozůstalost Augusta Sedláčka ...

²⁰¹ Regg. F. III. H. 12 n 229.

²⁰² *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*, svazek II, 1438 – 1444, ed. Blažena Rynešová, Praha 1932, s. 389 – 390.

²⁰³ RI, Chmel n. 207.

²⁰⁴ Regg.F.III. H. 13 n. 143.

Albeř, Žišpachy (Blato), Waysmpoch (Bílá), Kalprun (Kaproun), Artolč (Artoleč), Minišlog (zaniklá ves Mnich), městečko Dačice, Rackovský dvůr (není známo), Lipolec, Hostkovice, Cizkrajov, Němčice (Dolní Němčice), Pěčín (Malý Pěčín), Hradištko, Dobrohošť, Bílkov.²⁰⁵

K Cornštejnu, v závěti přidělenému Leopoldovi a Jindřichovi, náležely lokality: zbořený hrad Franštýn (Frejnštejn), městečko Vratěnín, Mladoňovice (Mladoňovice), Štálek (Stálky), Krajzink (zaniklá ves Křeslák), Franštýn (Podhradí nad Dyjí), Chrlopy (Korolupy), Uherčice, Mešovice, Rancieřov (Rancířov), Teufmpoch (Hluboká), Šatice (Schaditz), Kostníky.

K panství Landštejn, které získali bratři Konrád a Jiří je uvedeno: Staré Město (Staré Město pod Landštejnem), Košťálkov (ves zanikla), Peršláček (Podlesí), Dobrotín, Kuní (ves zanikla), Penharec (Pernarec), Bečlov (Veclov), Ebrgeř (Dobrohoř), Dětrajch (Dětríš), Košlák (ves zanikla), Valtinov, Vitňov (Vitíněves), Limbach (Schweiggers u Zwettlu), Mutišov, Teršice (ves zanikla), Bílkov, Borek, Veliš, Dobrohoště (Dobrohošť), Manešovice, Řišice (Hřišice), Matějovec, Radíkov, Stojecín, Štálek (Stálkov), Laskovec (Vlastkovec), Němčice (Dolní Němčice), Olfěrov (Volfřov), Radlice, Chlumec.

Pokud z výše uvedených lokalit vyjmeme jména vsí uvedených v kupní smlouvě Wolfganga z Krajku a Zdeňka ze Šternberka ze 7. září 1459 a také lokality samostatně získané po roce 1459, zůstanou vesnice tvořící přibližné krajířovské panství před polovinu 15. století. Jsou to vesnice Kunějov, Purštal (Hradiště), Lhota, Peršlák (Nový Vojšřov), Albeř, Žišpachy (Blato), Waysmpoch (Bílá), Kalprun (Kaproun), Artolč (Artoleč), Minišlog (zaniklá ves Mnich), Cizkrajov, Vratěnín, Mladoňovice, Štálek (Stálky), Krajzink (Křeslák), Franštýn (Podhradí nad Dyjí), Chrlopy (Korolupy), Rancieřov (Rancířov), Teufmpoch (Hluboká), Šatice (Schaditz), Kostníky, Staré Město (Staré Město pod Landštejnem), Košťálkov (ves zanikla), Peršláček (Podlesí), Dobrotín, Kuní (ves zanikla), Penharec (Pernarec), Bečlov (Veclov), Ebrgeř (Dobrohoř), Dětrajch (Dětríš), Košlák (ves zanikla), Valtinov, Vitňov (Vitíněves), Limbach (Schweiggers u Zwettlu). Tato majetková změna byla do moravských zemských desek zanesena až v roce 1466.²⁰⁶

Se získáním bílkovského panství v roce 1459 se podstatně rozrostla rodová majetková enkláva na jihozápadní Moravě a vytvořil se tak téměř souvislý celek. Je ale nutné se zastavit

²⁰⁵ Pokud obec nezanikla tak je v závorce uveden současný název; u ostatních se názvy dodnes shodují.

²⁰⁶ *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348-1466)*, Brünner Cuda, edd. J.Chytil, P. Chlumecký, K. Demuth, A. Wolfskron, Brün 1856, s. 413.

nad otázkou, kde tak velkou finanční částku mohl Wolfgang získat. Ve smlouvě z roku 1459 je cena bílkovského panství stanovena na 10 800 zlatých uherských.²⁰⁷

Odpověď musíme hledat v pramenech rakouských. Majetky Krajířů v Korutanech a na našem území byly zpočátku spojeny v osobě Konráda z Krajku. Jeho synové se však obou panství ujali odděleně, syn Konrád v Korutanech a syn Leopold v Čechách a na Moravě. Nicméně i v této situaci nedošlo k oddělení obou rodových větví. K oficiálnímu oddělení dochází až v polovině 15. století a koupě z roku 1459 vše jen potvrzuje. V únoru 1454 císař Fridrich III. potvrzuje listinu o dělení majetku mezi Wolfgangem z Krajku a jeho strýcem Janem.²⁰⁸ Dalším důležitým pramenem je pro nás opět listina z císařského prostředí. 27. července 1461 prodává Fridrich III. „...*die Feste und das Schloss Ober- und Niederkamer auch den Sitz Ernaw in dem Kamertal...*“. To by samozřejmě nebylo až tak důležité, kdyby listina neobsahovala dovětek: „...*wie sie Wolfgang von Kreyg an den Kaiser verkauft, um 16000 Gulden Vnger und Ducaten.*“²⁰⁹

Vše tak nasvědčuje tomu, že Wolfgang mezi lety 1452 a 1454 prodal své majetky v Rakousku.²¹⁰ Tento časový limit je určen Fridrichovou císařskou korunovací v březnu 1452; v textu smlouvy z roku 1461, kdy císař prodal své panství se uvádí že tyto majetky získal od Wolfganga z Krajku – dříve nejvyššího komořího - už jako císař.²¹¹ Druhé datum nám zase stanoví definitivní rozluku majetků – Wolfgang získal Moravu a Jan Korutany.

V celkových souvislostech 15. století je jasné, že panství Krajířů prošlo vývojovými etapami, které jsou typické pro sledované období. Na počátku husitských válek získali jako katolický rod zástavy od císaře Zikmunda, které jim byly později přiznány. Po dlouho trvajících konfliktech uvnitř království však jejich panství utrpělo značné škody. Za Leopoldův jednoznačný postoj k husitům se jejich rodové statky staly cílem husitského plenu. V období mezi smrtí Leopolda z Krajku v roce 1433 a příchodem Wolfganga z Krajku z Korutan (mezi lety 1452 až 1459) se panství v Čechách a na Moravě ocitla bez svého pána. Kdo spravoval panství po dobu absence člena rodu je otázkou. Pravděpodobně byl Krajíři dosazen správce, který dbal na dodržování zemských zákonů a výběr daní. V situaci, kdy dominium postrádalo svého pána, přišel z Korutan do Čech Wolfgang z Krajku. Díky prodeji

²⁰⁷ AČ IX., s. 309 – 312.

²⁰⁸ AÖG., č. 55, s. 190.

²⁰⁹ Tamtéž, č. 510, s. 378.

²¹⁰ Ještě v roce 1450 drží Jan a Wolfgang spolu léna v Korutanech. AÖG II., č. 144, s. 457. Avšak ta samá listina je vydána v korutanské edici pramenů a uveden je pouze Jan. AVG VII., č. 372, s. 106.

²¹¹ Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969, s. 76.

svých majetků v Korutanech byl finančně velmi dobře zajištěn a přivezené peníze ihned investoval do rozšíření panství. Péče o majetky a jejich rozšiřování byla pro Wolfganga prioritou. To se promítá také do celku jeho testamentárních listin. Podrobně ustanovuje, jak se mělo s majetky nakládat a díky dělení mezi sebe a své syny se chtěl ještě na samém sklonku života přesvědčit, že dědický systém bude fungovat.²¹² Z urbáře vyplývá, že Wolfgang svým potomkům předával majetky v naprostém pořádku. Díky pozdější neangažovanosti v nejvyšší politice mohl veškerou energii, čas a peníze investovat do rodových majetků, jejichž rozloha hrála v šlechtickém životě stále větší a větší roli. Wolfgangovo majetkové bohatství posloužilo jeho dětem jako odrazový můstek, který jim vytvořil podmínky k expanzi mezi nejvýznamnější šlechtické rody v Čechách a na Moravě.

²¹² Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajků (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: HG 34, Praha 2007, s 49.

8. Závěr

Krajířové z Krajku pocházeli z Korutan a ve své původní vlasti patřili k nejvýše postaveným šlechtickým rodům. Jejich dědičně držené tituly jim zajišťovaly přístup k zemským úřadům a ke službě na dvorech korutanských a rakouských vévodů. Avšak nejvyšším cílem středověkého šlechtice, bylo sloužit na dvoře panovníka římské říše. Tento dvůr se koncem 14. století nacházel v Praze a v osmdesátých letech si stále ještě zachovával svůj lesk a věhlas, který získal za vlády císaře Karla IV. První příchozí do Českého království z rodu Krajířů, jenž se do Čech dostal na pravděpodobně na doporučení habsburských vévodů, byl zkušený diplomat. Na počátku samostatného panování římského krále Václava IV. patřil mezi služebníky, kteří se věnovali především říšským záležitostem.

Konrádovým cílem během jeho kariéry nebylo navzdory zisku významných královských lén na česko-rakousko-moravském trojmezí trvalé zakotvení v Čechách. Nadále si ponechával svůj vliv a postavení v Rakousku, kde nakonec našel také místo posledního odpočinku- ve chrámu sv. Doroty ve Vídni.

Ze třech synů Konráda z Krajku se držav v Českém království ujal pravděpodobně nejstarší syn Leopold z Krajku, jehož role nebyla od zahájení panování na rodové půdě vůbec jednoduchá. Od počátku bylo jeho samostatné panování doprovázeno konflikty s mocnými sousedy – s Rožmberky a pány z Hradce. Tyto roztržky vedly ke vzájemnému plenění majetků. Naznačená nesnášenlivost nepominula ani během husitských válek, které tyto katolické pány semkly do jednoho šiku. Špatné vztahy mezi Krajíři a Rožmberky tím ale rozhodně neskončily.

V období husitských válek se díky Zikmundově zástavě Krajířové usazují také na jižní Moravě, kde se ve třicátých letech vytvořila díky podpoře moravského markraběte Albrechta silná enkláva několika rakouských rodů.

Ani Leopold z Krajku se v důsledku bouřlivých událostí během svého života s největší pravděpodobností s českým prostředím příliš neztotožňuje.

Zásadní událostí pro rychlý vzestup rodu ve druhé polovině 15. století je příchod Wolfganga z Krajku. Wolfgang, který měl zpočátku nakročeno do služeb Fridricha III., přichází do Českého království v době, kdy dochází ke konsolidaci české Koruny a obnovení královské komory za správcovství Jiřího z Poděbrad. Velká očekávání, vkládaná do Ladislava Pohrobka, se v důsledku úmrtí mladého krále nakonec nenaplnila. Wolfgang jistě chápal, že

nově příchozím rodům nezbyvá do doby získání svobodných statků nic jiného, než bezmezná podpora krále, v našem případě stavy zvoleného panovníka – Jiřího z Poděbrad. Nicméně díky finančním prostředkům získaným při prodeji statků v Korutanech Wolfgang roku 1459 významně rozšířil rodovou enklávu zakoupením rozsáhlého bílkovského panství. O pět let později se krajířovský majetek ještě rozšířil o cornštejnské panství . Získání tohoto pozemkového zboží Wolfgangovi umožnilo aspirovat na funkci u moravského zemského soudu v Brně.

Rozdílný byl, oproti jeho předchůdcům, také Wolfgangův vztah ke Korutanům, kde se v roce 1454 zřekl všech svých nároků ve prospěch strýce Jana. Vztahy s Korutany ale nadobro zpřetrhány nebyly, protože se stal poručníkem dcer svého korutanského bratrance Konráda a obě svěřenkyně provdal do moravského rodu pánů z Boskovic, z něhož pocházela i Wolfgangova žena Eliška.

V době vpádu Matyáše Korvína na Moravu se Wolfgang zachoval v souladu s moravskou zemskou obcí a uznal uherského krále za svého pána. Při pohledu na rozmístění rodových majetků to bylo rozhodnutí nanejvýš pragmatické. Určit přesněji, jaký byl Wolfgangův postoj k Matyášovi, nám prameny neumožňují.

Wolfgangova pozůstalost byla rozsáhlá. Vzhledem k ne zrovna dobrému stavu, ve kterém državy v Českém království přebíral, mohl být se svým životním dílem maximálně spokojen. Stejně tak jeho synové, kteří přes počáteční drobné hádky dobře zúročili potenciál, který jim otec zanechal. Díky rodovému jmění získali právo na vysoké postavení v hierarchii panského stavu v Českém království.

9. Seznam použitých pramenů a literatury

9.1 Prameny

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. František Palacký, díl I., Praha 1840.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. František Palacký, díl II., Praha 1842.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. František Palacký, díl III., svazek I., Praha 1844.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. František Palacký, díl IV., Praha 1846.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. František Palacký, díl V., Praha 1862.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. Josef Kalousek, díl VII., Praha 1887.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. Josef Kalousek, díl VIII., Praha 1888.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. Josef Kalousek, díl IX., Praha 1890.

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, ed. Josef Kalousek, díl X., Praha 1890.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. Herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commission der kaiserlichen Akademie der wissenschaften. Erster Band. Wien 1848.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. Herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commission der kaiserlichen Akademie der wissenschaften. Zweiter Band. Wien 1849.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. Herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commission der kaiserlichen Akademie der wissenschaften. Neunter Band. Wien 1853.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. Herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commission der kaiserlichen Akademie der wissenschaften. Zehnter Band. Wien 1853.

Archiv für österreichische Geschichte. Herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commission der kaiserlichen Akademie der wissenschaften. Vierunddreissigster Band. Wien 1865.

Archiv für vaterländische und Geschichte und Topografie. Herausgegeben von dem Geschicht-Verein für Kärnten. Siebenter Jahrgang. Klagenfurt 1862.

Archiv für vaterländische und Geschichte und Topografie. Herausgegeben von dem Geschicht-Verein für Kärnten. Neunter Jahrgang. Klagenfurt 1864.

Archiv Koruny české V. Katalog listin z let 1378-1437, ed. Antonín Haas, Praha 1947.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, hrsg. Berthold Bretholz, Fühnfzehnter Band. Brünn 1903.

Codex juris municipalit regni Bohemiae. Tomus III. Sbírka pramenů práva městského království českého. Díl III. Privilegia královských měst venkovských z let 1420-1526. Praha 1948.

Desky dvorské království českého, vydává Historický ústav v Praze. Díl VIII. Druhá kniha půhonná z let 1407 – 1530. Zpracoval Gustav Fridrich, v Praze 1944.

Deutsche National-Litteratur, historisch kritische Ausgabe herausgegeben von Joseph Kürschner. II. Band. Erzählende Dichtungen des späteren Mittelalters. Berlin und Stuttgart.

Deutsche Reichstagsakten. Erster Band. Deutsche Reichstagsakten unter König Wenzel. Erster Abtheilung 1376 bis 1387. Herausgegeben von Julius Weizsäcker. München 1868.

Deutsche Reichstagsakten. Erster Band. Deutsche Reichstagsakten unter König Wenzel. Dritter Abtheilung 1397 bis 1400. Herausgegeben von Julius Weizsäcker. München 1877.

Die historischen Volkslieder der Deutschen vom 13. bis 16. Jahrhundert, gesammelt und erläutert von Rochus von Liliencrone. Erster Band. Leipzig 1865.

Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348-1466), Brüner Cuda, edd. J.Chytil, P. Chlumecký, K. Demuth, A. Wolfskron, Brün 1856.

Husitská kronika Vavřince z Březové, Píseň o vítězství u Domažlic, uspořádala Marie Bláhová, Praha 1979.

Libri citationum et sententiarum III/1 (1417-1448), Tomus III., ed. Vincetius Brandl, Brno 1878.

Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV., Liber III., ed. Clemens Borový, Praeae 1879.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, svazek II, 1438 – 1444, ed. Blažena Rynešová, Praha 1932.

Michael Beheims, Buch von den Wienern 1462-1465. Zum ersten Mahle nach der heidelberger und wiener Handschrift herausgegeben von Th. G. Karajan. Wien 1843.

Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas ilustrantia, Tomus V., Acta Urbani VI. et Bonifatii IX. 1378-1404. Praeae 1903.

Peter Suchenwirt. Erzählende Dichtungen des späteren Mittelalters. Hrsg. von Felix Bobertag. Berlin und Stuttgart.

Popravčí kniha pánův z Rožmberka, ed. František Mareš, Praha 1878.

Quellensammlung der badischen Landesgeschichte. Im Auftrage der Regierung herausgegeben von F. J. Mone. Erster Band. Karlsruhe 1848.

Rosenbergsche Chronik. Herausgegeben von Matthäus Klimesch. Prag 1897.

Rožmberské kroniky, krátký a sumovní výtah od Václava Březana. České Budějovice 2005.

„Rymers Federa.“ By sir Thomas Duffus Hardy, D. C. L., deputy keeper of the public records. Vol. II. 1377-1654. London 1873.

Scriptores rerum austriacarum, Tomus I. ed. Hieronymus Pez, Lipsiae 1721.

Scriptores rerum austriacarum, Tomus II. ed. Hieronymus Pez, Lipsiae 1725.

Scriptores rerum prussicarum oder die Geschichtsquellen der preussischen Vorzeit. Herausgegeben von Theodor Hirsch, Max Toppen und Ernst Strehlke. Zweiter Band. Leipzig 1863.

Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480, ed. August Sedláček, Praha 1914.

9.2 Literatura

Edmund AELSCHKER, *Geschichte Kärntens von der Urzeit bis zur Gegenwart mit besonderer Rücksicht auf Culturverhältnisse*. Zwei Bände. Klagenfurt 1885.

Tomáš BALETKA, *Páni z Kravař*, Praha 2003.

František Michálek BARTOŠ, *Čechy v době Husově, 1378-1415*. Praha 1947.

Wilhelm BAUM, *Rudolf IV. der Stifter. Seine Welt und seine Zeit*, Verlag Styria, Graz, Wien, Köln, 1996.

Zdeněk BERAN, *Čáslavský landfrýd 1440 – 1453*, in: *Východočeské listy historické* 25, 2008. S. 79 – 95.

Lenka BOBKOVÁ-Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české*, svazek IV. b, 1310-1402, Praha 2003.

Gabriel BUCCELINUS, *Germaniae- Topo- Chron- Stemmatalogicae*, 1672.

Petr ČORNEJ-Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české*, svazek VI., 1437-1526, Praha 2007.

Beda DUDÍK, *Mährens allgemeine Geschichte*. I. Band, Brünn 1886.

Ondřej FELCMAN-Radek FUKALA-Vladimír HRUBÝ, *Poděbradové, rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

Franz Alexandr HEBER., *Böhmens Burgen, Festen und Bergschlosser*. Sechster Band, Prag 1848.

Paul Joachim HEINIG, *Kaiser Friedrich III. (1440-1493) Hof, Regierung und Politik*, Erster Teil. Böhlau, Verlag Köln, Weimar, Wien 1997.

Kateřina HEROUTOVÁ, *Páni ze Šumburka: historie rodu v Království českém: od poloviny 13. stol. do 1. pol. 15. st.*, diplomová práce na FF UK Praha 2009.

Ladislav HOSÁK, *Listinné prameny k dějinám panství a hradu Frejštejna*. In: Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka, svazek 2, Moravské Budějovice 2008, s. 102-103.

Ladislav HOSÁK, *Listinné prameny k dějinám panství a hradu Cornštejna*. In: Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka, svazek 2, Moravské Budějovice 2008, s. 97-99.

Ladislav HOSÁK, *Moravsko-rakouská hranice ve středověku*, in: Časopis společností přátel starožitností českých LXVII., Praha 1960, s. 68-81.

Luděk JIRÁSKO, *Osídlení Novobystřicka v době předhusitské*, in: HG XI., Praha 1977, s. 209-270.

Jiří KACETL, *Cornštejn – hrad nad Dyjí*, Znojmo 2004.

Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín, (1443-1490)*, České Budějovice, 2009.

Antonín KALOUS, *Služba Boskovických u Matyáše Korvína*, in: Acta Universitatis Palackinae Olomoucensis 33, Olomouc 2007, s. 83 – 99.

Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008

František KUBŮ, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, Cheb 1997.

Vladimír KUCHYŇKA, *K historii zemské hranice na Novobystřicku*, in: Jindřichohradecký vlastivědný sborník 11, Jindřichův Hradec 1999, 22-27.

Friedrich W. LEITNER, *Die Herren von Kraig*, Vídeň 2000, s. 225 – 275.

Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích, (1471-1526)*, díl I. a II., Praha 2001.

Josef MACEK, *Král Jiří a král Matyáš. Od přátelství k nepřátelství (1458-1469)*, in: ČČM 110, 1991, s. 297 -311.

Johannes MARTENS, *Die letzte Kaiserkrönung in Rom 1452*. Inauguraldissertation zur erlangung der philosophischen Doktorwürde der Universität Leipzig, 1900.

Georg Clam MARTINIC, *Österreichisches Burgenlexikon: Burgen und Ruinen, Ansitze und Palais*, Linz 1992.

Jaroslav MEZNÍK, Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století, in: Sborník historický 37, Praha 1990, s. 7-35.

Albert MUCHAR, *Geschichte des Herzogthums Steiermark*. Siebenter Teil, Grätz 1864.

Albert MUCHAR, *Geschichte des Herzogthums Steiermark*. Achter Teil (Schlussband), Grätz 1867.

Vladimír NEKUDA, *Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic*, Brno 1975.

Vladimír NEKUDA – Sabine FELGENHAUER-SCHHMIEDT, *Jihozápadní Morava, Südwestmähren*, Brno 2006.

Stanislava NOVÁKOVÁ, *Poznámka k historii Kláštera u Nové Bystřice*, Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska 16, Jindřichův Hradec 2004, s. 26 – 31.

Robert NOVOTNÝ, Dvorská a zemská hierarchie, in: Dvory a rezidence ve středověku. Mediaevalia Historica Bohemica, Supplementum 1. Praha 2006, s. 145-161.

Robert NOVOTNÝ, *Ráj milců? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: Dvory a rezidence ve středověku II. Mediaevalia Historica Bohemica, Supplementum 2. Praha 2008, s. 215-229.

Robert NOVOTNÝ, *Úloha zemského soudu na formování panského stavu*, in: Colloquia Mediaevalia Pragensia 9, Praha 2007, str. 241 – 250.

David PAPAJÍK, *Páni ze Sovince: dějiny rodu moravských sudích*, Praha 2005.

David PAPAJÍK, *Šlechtická jména v českých zemích ve 14. – 16. století*, Mediaevalia Historica Bohemica 10, Praha 2005, s. 247 – 264.

Josef PELIKÁN, *Dělení zboží Krajířů z Krajku v roce 1487*, in: ČSPSČ XXXVI., Praha 1929.

Franz Martin PELZEL, *Lebensgeschichte des römischen und böhmischen Königs Wenceslaus IV*. Erster Teil, Prag 1788.

Josef PETRÁŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: Acta Universitatis Carolinae – Philosophia et Historica 1, Praha 1976, s. 9-81.

Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Praha 1930.

- Miroslav PLAČEK, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2001.
- Simon RUTAR, *Die Herren von Kreyg in Kärnten, Krain und im dienste der Gefürsteten Grafen von Görz*, in: *Mittheilungen des Musealvereines für Krain*, Jahrgang XII., Heft 3. und 4., 1899, s. 65-77.
- Nigel SAUL, *Richard II.*, New Haven 1997.
- Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361-1419*, Praha 1986.
- Veronika SLEZÁKOVÁ, *Počátky a vývoj nejstarších moravských landfrýdů*, in: *ČMM CXX/č. 2*, str. 315 – 336.
- Jakob STIPPEL, *Die Herren von Landstein*, in: *Jahres Bericht*, Gymnasium Eger 1894, s. 1-19.
- Jakob STIPPEL, *Landstein vom Jahre 1481 bis 1433*, in: *Jahres Bericht*, Gymnasium Eger 1895, s. 1-19.
- Jakob STIPPEL, *Landstein vom Jahre 1433 bis auf die Gegenwart*, in: *Jahres Bericht*, Gymnasium Eger 1896, s. 1-27.
- Alois ŠEMBERA, *Historie pánů z Bozkowic a hradu Bozkova w Moravě*, Brno 1836.
- Robert ŠIMŮNEK, *Paměť a tradice v prostředí české šlechty v pozdním středověku*, in: *Medievalia Historica Bohemica 10*, Praha 2005, s. 199 – 243.
- Robert ŠIMŮNEK, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku (+1491), sídelní, krajinná a administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, in: *HG 34*, Praha 2007, s. 45-92.
- Robert ŠIMŮNEK, *Rodová jména, příjmy a rodové tradice české šlechty v pozdním středověku*, in: *Acta onomastica XLVI*, Praha 2005, s. 116-147.
- Karlman TANGL, *Handbuch der Geschichte des Herzogthumes in Kärnten bis zur Bereinigung mit den österreichischen Fürstenthümern*, IV. Band, I. Heft, Klagenfurt 1864.
- Václav Wladivoj TOMEK., *Dějepis města Prahy II.*, Praha 1871.
- Rudolf URBÁNEK, *České dějiny. Dílu III. část 2, Věk Poděbradský*, Praha 1918.

Rudolf URBÁNEK, *České Dějiny III., Věk poděbradský IV., Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad, Léta 1460-1464, Praha 1962.*

Rudolf URBÁNEK, *Konec Ladislava Pohrobka, Praha 1924.*

Josef VÁLKA, *Husitství a Morava (1411-1490)*, in: *Morava ve středověku*, ed. Zdeněk Měřínský, Brno 1999, s. 46-52.

Miroslava VANDROVCOVÁ, *Zdeněk Lev z Rožmitálu: osobnost přelomové doby*, rigorózní práce na FF UK, Praha 2003.

Vratislav VANÍČEK, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek III. 1250-1310*, Praha 2002.

Václav VEBER-Milan HLAVAČKA-Petr VOREL-Miloslav POLÍVKA-Martin WIHODA-Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, *Dějiny Rakouska*, Praha 2002.

Tomáš VELÍMSKÝ, *Hrabišici, páni z Rýzmburka*, Praha 2002.

Erwin WASCHNIG, *Die Herren von Kraig*. Dissertation zur erlangung des Doktorgrades an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1969.

Thomas WINKELBAUER, *Lichtenštejnové jako „šlechta neznající hranice“*. *Náčrt majetkového vývoje pánů a knížat lichtenštejnských v Dolních Rakousích a na Moravě v rámci politických dějin*, in: *Kultury na hranici*, Weidhofen an der Thaya, 1995, s. 215-222.

Franz Karl WISGRILL, *Schauplatz des Nieder Österreichischen Adels vom Herren und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten*. Fünfter Band, Wien 1804.

Historická Geografie 18, *Sborník příspěvků k dějinám feudální držby předhusitských Čech*, Praha 1979.

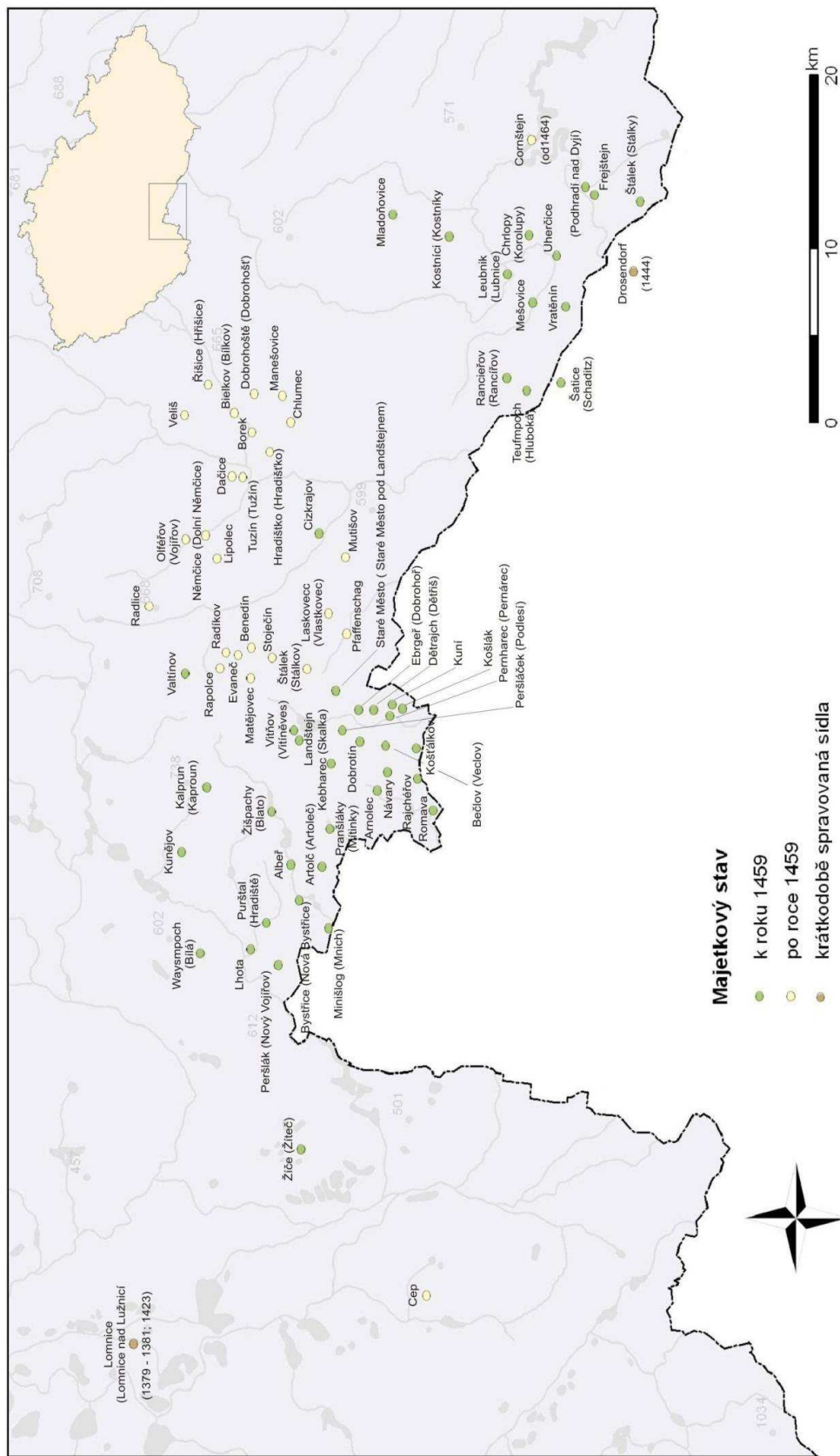
Zdeněk ŽALUD, *Páni z Landštejna*. Diplomová práce na FF UK, Praha 2001.

10. Seznam příloh

Mapa 1.: Vývoj panství Krajířů z Krajků v 15. století

Mapa 2.: Dělení rodového panství Krajířů z Krajků v roce 1487

VÝVOJ PANSTVÍ KRAJÍŘŮ Z KRAJKU V 15. ST.

DĚLENÍ RODOVÉHO PANSTVÍ

Krajířů z Krajků v roce 1487

